

การศึกษาทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
ระดับฝึกได้ จากการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน

ปริญญานิพนธ์

ของ

เรืออากาศเอกหญิงวีรานุตร พูลทองคำ

25 8.8. 2545

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาพิเศษ

พฤษภาคม 2545

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

6146067

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกการศึกษาพิเศษ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

.....ประธาน
(ศาสตราจารย์ ดร.ผดุง อารยะวิญญู)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ โพธิ์สาร)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน
(ศาสตราจารย์ ดร.ผดุง อารยะวิญญู)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ โพธิ์สาร)

.....กรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์ดารณี ศักดิ์ศิริผล)

.....กรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประกฤติ พูลพัฒน์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาพิเศษ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.นภาพร หะวานนท์)
วันที่.....เดือน พฤษภาคม พ.ศ.2545

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีด้วยความกรุณา ตลอดจนความเอาใจใส่ให้คำปรึกษา แนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนข้อเสนอแนะจากศาสตราจารย์ ดร.ผดุง อารยะวิญญู ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ โพธิ์สาร ประธานและกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ อาจารย์ดารณี ศักดิ์ศิริผล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประกฤติ พูลพัฒน์ ซึ่งเป็นคณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประกฤติ พูลพัฒน์ อาจารย์ สุจิตรา สุขเกษม และอาจารย์ศุภลักษณ์ ชัยภาณุเกียรติ์ ผู้ซึ่งได้ให้ความกรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยและให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณผู้ปกครองสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี และเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการทำวิจัยครั้งนี้

บุคคลที่มีความสำคัญยิ่ง ที่ทำให้ผู้วิจัยเกิดแรงบันดาลใจในการศึกษาวิชาเอกการศึกษาพิเศษและก่อให้เกิดปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ คือ ร้อยตรีโนรี พูลทองคำ บิดา นางวิลัย พูลทองคำ มารดา เรืออากาศเอกหญิงจันทร์เพ็ญ เหล่านรเศรษฐ์ อาจารย์ผาณิต ยังประภา และเรืออากาศเอกธีรพล ยศสมบัติ ผู้ซึ่งคอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดา มารดา ครูอาจารย์ ผู้ที่มีพระคุณต่อผู้วิจัยทุกท่าน ตลอดจนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาทุกคน

เรืออากาศเอกหญิงวีรานุตร พูลทองคำ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	2
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า.....	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา.....	6
ความหมายของภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา.....	6
ระดับความรุนแรงของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา.....	7
การช่วยเหลือระยะเริ่มแรกสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทาง สติปัญญา.....	8
หลักการฝึกเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา.....	10
การฝึกทักษะการรับประทานอาหารสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทาง สติปัญญา.....	21
ความหมายของทักษะการรับประทานอาหาร.....	21
การเลือกเป้าหมายในการฝึกทักษะการรับประทานอาหาร.....	22
การฝึกทักษะการรับประทานอาหารด้วยข้อ.....	22
วิธีการฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน.....	22
งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักการวิเคราะห์งาน.....	27
สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า.....	28
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	29
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	29
การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	29
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	30
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	33

บทที่	หน้า
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	35
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	38
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	42
จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	42
สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า.....	42
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	42
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	44
อภิปรายผล.....	44
ข้อสังเกตเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้า	45
ข้อเสนอแนะ	45
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย.....	46
บรรณานุกรม	47
ภาคผนวก	50
ประวัติย่อของผู้วิจัย	70

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 การแบ่งระดับความรุนแรงตาม DSM IV	8
2 ทักษะต่าง ๆ ในการปรับตัวของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา	13
3 ตัวอย่างกิจกรรมพัฒนาการพฤติกรรมปรับตัวโดยสัมพันธ์กับอายุ	17
4 ร้อยละของทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่อง ทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3-7 ปี ตามขั้นตอนการวิเคราะห์งาน 11 ขั้นตอน	39
5 การเปรียบเทียบทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่อง ทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3-7 ปี หลังการใช้ชุดฝึกทักษะ การรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน.....	40

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

พฤติกรรมการปรับตัวในการดำรงชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งสำคัญสำหรับมนุษย์ที่จำเป็นต้องมี เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข แต่สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พบว่าพฤติกรรมการปรับตัวในการดำรงชีวิตประจำวันเป็นปัญหาสำคัญที่พบได้เสมอโดยเฉพาะพฤติกรรมการปรับตัวขั้นพื้นฐาน ด้านการรับประทานอาหาร การแต่งกายและการขับถ่ายที่เด็กเหล่านี้ไม่มีหรือมีน้อยมาก (Snell. 1987 : 334) ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ดี

การพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ในเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้น ก็สามารถทำได้เช่นเดียวกับเด็กปกติ เพื่อช่วยให้เด็กสามารถดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองให้มากที่สุดตามศักยภาพที่เขาได้อยู่ โดยเฉพาะทักษะด้านการรับประทานอาหารเป็นทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นจะต้องได้รับการฝึกให้ประสบความสำเร็จเป็นอันดับแรกก่อนที่จะพัฒนาทักษะด้านอื่นๆ ต่อไป (Matson. 1990 : 278) ถึงแม้ว่าอาหารจะเป็นแรงเสริมอย่างดีที่มนุษย์ทุกคนสามารถเรียนรู้วิธีการรับประทานอาหาร ได้ง่ายและรวดเร็วเสมอตามธรรมชาติ แต่มักขาดทักษะนี้ในเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา (Newman. 1999 : 279) จากการฝึกทักษะการรับประทานอาหารในเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จะพบว่าเด็กสามารถรับประทานอาหารเองด้วยช้อนกับอาหารประเภทธัญญาพืชหรืออาหารอ่อน แต่ยังคงทำหกเลอะเทอะเสมอ (Drew, Logan and Hardman. 1996 : 23)

ข้อจำกัดทางการเรียนรู้ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่เรียนรู้ได้ช้า ลืมง่าย ต้องอาศัยการฝึกซ้ำ ๆ (ผดุง อารยะวิญญู. 2533 : 37-38) ดังนั้นวิธีการฝึกจะต้องคำนึงถึงวิธีการที่เกิดประโยชน์สูงสุดและประหยัดค่าใช้จ่ายร่วมด้วย จากงานวิจัยในต่างประเทศด้านการฝึกทักษะการรับประทานอาหาร โดยใช้หลักการวิเคราะห์งาน (Task Analysis) นั้นพบว่า เป็นวิธีการที่ประสบความสำเร็จอีกวิธีการหนึ่ง สำหรับฝึกเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่มีทักษะทางด้านภาษาเป็นอย่างดี อีกทั้งวิธีการนี้มีอัตราการเกิดข้อผิดพลาดต่ำในส่วนของผู้ฝึก นอกจากนี้ยังสามารถฝึกทักษะด้านอื่น ๆ ร่วมไปพร้อม ๆ กันได้อีกด้วย

เนื่องจากความบกพร่องที่เกิดจากตัวเด็กเองร่วมกับสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่ไม่เหมาะสม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลทำให้เกิดความไม่สมบูรณ์แบบหรือพัฒนาการทางทักษะการรับประทานอาหารที่ผิดได้ (Snell. 1987 : 359) เพราะฉะนั้นการเลือกรูปแบบที่ใช้ในการฝึกสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเป็นสิ่งสำคัญ จะพบว่าการฝึกโดยใช้หลักการวิเคราะห์งานก็เป็นอีกกลยุทธ์หนึ่งในการส่งเสริมแบบแผนการรับรู้ ความทรงจำ ความเข้าใจ

ตลอดจนการประมวลปัญหาได้ด้วยตนเองและนิยมนำมาใช้มากในการฝึกเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อให้มองเห็นการทำงานที่เป็นแบบรูปธรรม (Hickson, Blackman and Reis. 1995 : 170) โดยจะเห็นได้จากงานวิจัยของสมเกตต์ อุทโยธา โดยสมเกตต์ อุทโยธา เรื่องการใช้วิธีย้อนกลับอย่างต่อเนื่องในการสอนการช่วยเหลือตัวเองของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา (สมเกตต์ อุทโยธา. 2539 : บทคัดย่อ) การฝึกทักษะการช่วยเหลือตนเอง ด้านการแต่งกาย ของประภัสสร ปรีเอี่ยม (ประภัสสร ปรีเอี่ยม. 2539 : บทคัดย่อ) ด้านการทำความสะอาดเสื้อผ้า ของจันทร์เพ็ญ เหล่านรเศรษฐ์ (จันทร์เพ็ญ เหล่านรเศรษฐ์. 2544 : บทคัดย่อ) พบว่าเด็กประสบความสำเร็จในการเสริมสร้างพฤติกรรม ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังไม่มีรูปแบบในการฝึกที่แน่นอนในการฝึกทักษะการรับประทานอาหาร ดังนั้นการพัฒนาชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน ในเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับฝึกได้ (Trainable mental retardation) ขึ้นแล้วนำไปใช้ฝึกทักษะการรับประทานอาหารในเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้มี ทักษะการรับประทานอาหารและฝึกนี้จะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กเหล่านี้ ให้ดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับฝึกได้ หลังการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการรับประทานอาหารของเด็ก ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับฝึกได้ ก่อนและหลังการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะเป็นแนวทางสำหรับเจ้าหน้าที่ ครูหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการฝึกเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในการปรับใช้วิธีการฝึกการรับประทานอาหารโดยใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน เพื่อช่วยให้เด็กสามารถรับประทานอาหารได้เอง ทั้งเป็นการช่วยลดภาระให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องและช่วยให้เด็กสามารถดำรงชีวิตได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาบุคคลอื่น

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
ประชากร เป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3-7 ปี ที่ไม่มีความพิการซ้ำซ้อน จากสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี

กลุ่มตัวอย่าง เป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3-7 ปี ที่ไม่มีทักษะการรับประทานอาหารที่ถูกต้องมาก่อน และมีความพร้อมด้านการทรงตัว การใช้กล้ามเนื้อเล็ก กล้ามเนื้อใหญ่ และการทำงานที่สัมพันธ์กันของตาและมือ จากสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี จำนวน 8 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ตรงตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้

2. ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน

ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน หมายถึง กิจกรรมที่ฝึกเกี่ยวกับการรับประทานอาหารโดยใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารที่สร้างขึ้นตามแผนการฝึกการรับประทานอาหาร โดยให้เด็กปฏิบัติเป็นรายบุคคล แต่กิจกรรมจะแนะวิธีการปฏิบัติและให้ปฏิบัติตามคำชี้แจงไปตามลำดับขั้นตอน ขณะฝึกจะสังเกตความสามารถในการปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในกิจกรรมแต่ละกิจกรรม การฝึกทักษะจะรวมจัดเป็นแผนการฝึกแต่ละแผนการฝึกจะใช้เวลาฝึกแต่ละ 30 นาที รวม 11 แผนการฝึก

วิธีการฝึก โดยใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานแบบย้อนกลับ (Backward Chaining) คือ การฝึกเริ่มจากผู้ฝึกจับมือเด็กทำขั้นสุดท้ายให้ได้ก่อน เมื่อสำเร็จขั้นสุดท้ายแล้ว ผู้ฝึกจึงฝึกย้อนหลังจากขั้นสุดท้ายมาอีกขั้นหนึ่ง ทำเช่นเดียวกันจนถึงขั้นตอนแรก จัดแบ่งแผนการฝึกทักษะย่อยออกเป็น 11 แผนดังนี้

- แผนการฝึกที่ 1 ฝึกทักษะนำช้อนมาวางไว้ที่จานอาหาร
 - แผนการฝึกที่ 2 ฝึกทักษะปิดริมฝีปาก พร้อมทั้งนำช้อนออกจากปากเริ่มเคี้ยว
 - แผนการฝึกที่ 3 ฝึกทักษะนำช้อนที่ตักอาหารแล้วเข้าปาก
 - แผนการฝึกที่ 4 ฝึกทักษะอำปากเพื่อรับอาหาร
 - แผนการฝึกที่ 5 ฝึกทักษะนำช้อนที่ตักอาหารไว้แล้ว ขึ้นสู่ปาก
 - แผนการฝึกที่ 6 ฝึกทักษะนำส่วนปลายของช้อนด้านที่ตักอาหาร ตกลงไปในอาหาร
 - แผนการฝึกที่ 7 ฝึกทักษะยกช้อนไปที่จานอาหาร
 - แผนการฝึกที่ 8 ฝึกทักษะใช้มือจับช้อนให้แน่น
 - แผนการฝึกที่ 9 ฝึกทักษะเอื้อมมือไปจับที่ช้อน
 - แผนการฝึกที่ 10 ฝึกทักษะมองที่ช้อน
 - แผนการฝึกที่ 11 ฝึกทักษะมองอาหารที่วางอยู่ตรงหน้า
- ซึ่งแต่ละแผนการฝึกจะใช้วิธีการฝึก 3 ระดับขั้นตอน คือ
- ระดับที่ 1 ฝึกด้วยการสาธิตหรือการทำตัวอย่าง
 - ระดับที่ 2 ฝึกด้วยการจับมือทำหรือแนะด้วยท่าทาง
 - ระดับที่ 3 ฝึกด้วยคำพูดหรือการออกคำสั่งด้วยคำพูด

3. ตัวแปรที่ศึกษา คือ ทักษะการรับประทานอาหาร

นิยามศัพท์เฉพาะ

ทักษะการรับประทานอาหาร หมายถึง การแสดงออกถึงความสามารถในการรับประทานอาหารได้อย่างคล่องแคล่วและถูกต้องเป็นอัตโนมัติ โดยพิจารณาจากจำนวนครั้งที่เด็กจะต้องกระทำตามพฤติกรรม การรับประทานอาหารเป็นผลสำเร็จและถูกต้องในระดับ ดีมาก(ทำได้ถูกต้องด้วยตนเอง) หรือ ดี(ทำได้ถูกต้อง แต่ต้องได้รับการกระตุ้นด้วยวาจา) เป็นอย่างน้อยติดต่อกัน 4 ครั้งหรือผ่านเกณฑ์ 75% ติดต่อกัน 4 ครั้ง

กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า

ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหาร เชิงวิเคราะห์งาน	ทักษะการรับประทานอาหาร
1. แผนการฝึกทักษะนำช้อนมาวางไว้ที่จานอาหาร 2. แผนการฝึกทักษะปิดริมฝีปาก พร้อมทั้งนำช้อนออกจากปาก เริ่มเคี้ยว 3. แผนการฝึกทักษะนำช้อนที่ตักอาหารแล้วเข้าปาก 4. แผนการฝึกทักษะอ้าปากเพื่อรับอาหาร 5. แผนการฝึกทักษะนำช้อนที่ตักอาหารไว้แล้วขึ้นสู่ปาก 6. แผนการฝึกทักษะนำส่วนปลายของช้อนด้านที่ตักอาหาร ตกลงไปในอาหาร 7. แผนการฝึกทักษะยกช้อนไปที่จานอาหาร 8. แผนการฝึกทักษะใช้มือจับช้อนให้แน่น 9. แผนการฝึกทักษะเอื้อมมือไปจับที่ช้อน 10. แผนการฝึกทักษะมองที่ช้อน 11. แผนการฝึกทักษะมองอาหารที่วางอยู่ตรงหน้า	1. ทักษะนำช้อนมาวางไว้ที่จานอาหาร 2. ทักษะปิดริมฝีปาก พร้อมทั้งนำช้อนออกจากปาก เริ่มเคี้ยว 3. ทักษะนำช้อนที่ตักอาหารแล้วเข้าปาก 4. ทักษะอ้าปากเพื่อรับอาหาร 5. ทักษะนำช้อนที่ตักอาหารไว้แล้วขึ้นสู่ปาก 6. ทักษะนำส่วนปลายของช้อนด้านที่ตักอาหาร ตกลงไปในอาหาร 7. ทักษะยกช้อนไปที่จานอาหาร 8. ทักษะใช้มือจับช้อนให้แน่น 9. ทักษะเอื้อมมือไปจับที่ช้อน 10. ทักษะมองที่ช้อน 11. ทักษะมองอาหารที่วางอยู่ตรงหน้า

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาเอกสารแนวคิด รวบรวมเอกสารและงานวิจัย โดยแบ่งออกเป็นหัวข้อดังนี้

1. เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
 - 1.1 ความหมาย
 - 1.2 ระดับความรุนแรง
 - 1.3 การช่วยเหลือระยะเริ่มแรก
 - 1.3.1 ความหมาย
 - 1.3.2 เป้าหมาย
 - 1.3.3 ประสิทธิภาพ
 - 1.4 หลักการฝึก
 - 1.4.1 หลักการฝึก
 - 1.4.2 ทักษะการปรับตัว
 - 1.4.3 การฝึกทักษะการปรับตัว
 - 1.4.4 กิจกรรมการพัฒนาการพฤติกรรมปรับตัว
2. การฝึกทักษะการรับประทานอาหาร สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
 - 2.1 ความหมาย
 - 2.2 การเลือกเป้าหมายในการฝึก
 - 2.3 การฝึกทักษะการรับประทานอาหารด้วยช้อน
 - 2.4 วิธีการฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน
3. งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักการวิเคราะห์งาน

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

1 ความหมายของภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา

ความหมายของภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา ตามคำนิยามของ American Association on Mental Retardation (AAMR) ภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา (Mental Retardation) หมายถึง ภาวะที่มีความสามารถทางสติปัญญาดำต่ำกว่าปกติ ปรากฏร่วมกับมีความจำกัดทางทักษะด้านการปรับตัวอย่างน้อย 2 ทักษะ หรือมากกว่า คือ ทักษะการสื่อความหมาย การดูแลตนเอง สุขอนามัยและความปลอดภัย การเรียนวิชาการเพื่อชีวิตประจำวัน การใช้เวลาว่าง และการทำงาน ลักษณะความบกพร่องทางสติปัญญาเกิดขึ้นก่อนอายุ 18 ปี จะเห็นได้ว่าเกณฑ์ของภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา AAMR คือ

1. ระดับความสามารถทางสติปัญญา ต่ำกว่า 70 - 75
2. ลักษณะของความจำกัดในทักษะการปรับตัวอย่างน้อย 2 ทักษะหรือมากกว่า

ดังต่อไปนี้

- 2.1 การสื่อความหมาย (Communication)
- 2.2 การดูแลตนเอง (Self - Care)
- 2.3 การดำรงชีวิตในบ้าน (Home Living)
- 2.4 ทักษะทางสังคม (Social Skill)
- 2.5 การใช้สาธารณสมบัติ (Community Use)
- 2.6 การควบคุมตนเอง (Self - Direction)
- 2.7 สุขอนามัยและความปลอดภัย (Health and Safety)
- 2.8 การเรียนวิชาการเพื่อดำรงชีวิตประจำวัน (Functional Academic)
- 2.9 การใช้เวลาว่าง (Leisure)
- 2.10 การทำงาน (Work)

3. ลักษณะความบกพร่องทางสติปัญญาเกิดก่อนอายุ 18 ปี (พัชรวิทย์ เกตุแก่นจันทร์. 2542 : 1 - 2)

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง เด็กที่มีพัฒนาการล่าช้ากว่าคนปกติทั่วไป เมื่อวัดระดับสติปัญญาโดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานแล้ว ปรากฏว่ามีระดับสติปัญญาดำกว่าบุคคลทั่วไป เมื่อสังเกตจากพฤติกรรม การปรับตัว จะพบว่าบุคคลประเภทนี้มีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากบุคคลทั่วไปในวัยเดียวกัน (ผดุง อารยะวิญญู. 2533 : 63)

สรุปได้ว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง เด็กที่มีความสามารถทางสติปัญญาน้อยกว่าปกติ เมื่อวัดระดับสติปัญญาโดยใช้แบบทดสอบมาตรฐาน ปรากฏว่ามีความจำกัดทางทักษะด้านการปรับตัว อย่างน้อย 2 ทักษะหรือมากกว่าและจะต้องเกิดขึ้นก่อนอายุ 18 ปี

2 ระดับความรุนแรงของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

การแบ่งระดับความรุนแรงของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ปัจจุบันแบ่งตามคำนิยามของ AAMR 1992 เพื่อความสะดวกในการช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษา จึงแบ่งระดับความรุนแรงของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้ดังนี้

2.1 แบ่งตาม AAMR ได้ 4 ระดับ คือ

- 1) ระดับต้องการความช่วยเหลือเป็นครั้งคราว (Intermittent)
- 2) ระดับต้องการความช่วยเหลือตามระยะเวลาที่กำหนด (Limit)
- 3) ระดับต้องการความช่วยเหลือหลายด้านและระยะเวลาต่อ

เนื่อง(Extensive)

- 4) ระดับความต้องการช่วยเหลือในทุกด้านอย่างทั่วถึงและต้องการ

มากที่สุด (Pervasive)

ซึ่งรูปแบบของการช่วยเหลือเป็นการช่วยเหลือ เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการปฏิบัติงานที่ต้องการปรับตัวและความสามารถในการอยู่ร่วมกัน การให้ความช่วยเหลืออาจจะเป็นระยะเวลานานหรือตามความจำเป็นของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่อาจเปลี่ยนแปลงไปตลอดทั้งชีวิต (พัชรวิทย์ เกตุแก่นจันทร์. 2537 : 2)

2.2 แบ่งตาม Diagnostic and Statistic Manual of Mental Disorder 4th ed. (DSM IV) เป็น 4 ระดับ ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 การแบ่งระดับความรุนแรงตาม DSM IV

ความรุนแรง	ระดับเชาวน์ปัญญา	ร้อยละที่พบ
ภาวะบกพร่องทางสติปัญญาระดับน้อย Mild Mental Retardation	50 – 55 ถึง 70 – 75	85
ภาวะบกพร่องทางสติปัญญาระดับปานกลาง Moderate Mental Retardation	35 – 40 ถึง 50 – 55	10
ภาวะบกพร่องทางสติปัญญาระดับรุนแรง Severe Mental Retardation	20 – 25 ถึง 35 – 40	3 – 4
ภาวะบกพร่องทางสติปัญญาระดับรุนแรงมาก Profound Mental Retardation	ต่ำกว่า 20 – 25	1 – 2

ที่มา : American Psychiatric Association. 1994 : 40

สรุปได้ว่า การแบ่งระดับความรุนแรงของภาวะบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อเป็นการกำหนดรูปแบบของการช่วยเหลือและเพิ่มพูนความสามารถในการปฏิบัติงานที่ต้องการปรับตัวและความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคมให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

3 (การช่วยเหลือระยะเริ่มแรก สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

3.1. ความหมายของการช่วยเหลือระยะเริ่มแรก สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

การช่วยเหลือระยะเริ่มแรกสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาหมายถึง กระบวนการพัฒนาระยะแรกเริ่มแก่เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เป็นกระบวนการระยะยาวมีหลายขั้นตอน และต้องพัฒนาดังแต่ระยะแรกเกิดหรือทันทีที่พบว่า เด็กมีความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อให้เด็กได้พัฒนาไปตามขั้นตอนเช่นเดียวกับเด็กปกติมากที่สุด (สุวิมล อุดมพิริยะศักดิ์. 2538 : 37)

สรุปได้ว่า การช่วยเหลือระยะเริ่มแรกสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จะต้องกระทำทันทีที่พบว่าเด็กมีความบกพร่องทางสติปัญญา)

๒. เป้าหมายของการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

เป้าหมายของการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในวัยก่อนเรียนขึ้นกับระดับของความบกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งมี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบแรกสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับปานกลางและรูปแบบสองสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับรุนแรงมาก โดยเน้นหลักการในการพัฒนาการเด็ก ในด้านสำคัญต่างๆ ให้เป็นไปอย่างช้าๆ ให้สามารถทำงานตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรม การทำงานที่ตั้งไว้ในด้านการดำรงชีวิตประจำวันได้ แต่ในสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับน้อยหรือเด็กที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง จะเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนทางวิชาการในชั้นเรียนต่อไปด้วย

เป้าหมายหลักของการจัดโปรแกรมสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่มีความต้องการพิเศษ ที่อายุต่ำกว่า 5 ปี คือ

2.1. อย่างน้อยที่สุดหรือถ้าเป็นไปได้ จะต้องแก้ไขความบกพร่องและพัฒนาการที่ล่าช้าทางด้านสติปัญญาในรูปแบบการเรียนในชั้นเรียน

2.2. การสนับสนุนครอบครัว ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ด้านความพยายามให้ประสบความสำเร็จในด้านสติปัญญาของเด็ก อาชีพและการใช้ชีวิตในสังคมของเด็ก (Hickson , Blackman and Reis. 1995 : 223)

สรุปได้ว่า เป้าหมายของการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มคือการแก้ไขความบกพร่องและพัฒนาการที่ล่าช้าของเด็ก ตลอดจนสนับสนุนครอบครัวของเด็กให้เด็กมีความพร้อมในการเรียนหรือการทำงานต่อไป

๓. ประสิทธิภาพในการจัดโปรแกรมการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ประสิทธิภาพในการจัดโปรแกรมการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้น ขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาและเกณฑ์การวัดการทำงานในการรู้ การคิดของเด็กที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการจัดโปรแกรมที่มีนัยสำคัญ เพื่อพัฒนาศักยภาพทางการรู้การคิดให้สามารถนำไปใช้ในการเรียนในชั้นเรียนต่อไปได้ ตลอดจนนำไปปรับปรุง แบบแผนชีวิตให้มีรูปแบบที่แน่นอน โดยเรียนรู้ได้จากในโปรแกรมการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มที่กำหนดออกแบบและสร้างไว้

จากการที่ให้เด็กได้ทำงานตามโปรแกรมการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มอย่างเต็มรูปแบบ จะพบว่าระดับสติปัญญาสามารถทำนายความสำเร็จของเด็กทางการเรียนตามแบบแผนของโรงเรียนได้อย่างน่าเชื่อถือ โดยเปรียบเทียบระหว่างการวัดค่าของระดับสติปัญญากับความสำเร็จทางวิชาการ ถึงแม้ว่าจะไม่มีการพัฒนาแบบเต็มรูปแบบทางด้านพฤติกรรมในชั้นเรียนของเด็ก แต่เป็นการพัฒนาทางด้านทักษะการรู้การคิดโดยทั่ว ๆ ไป ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่มีโอกาสในการเรียนรู้สูงสุดของเด็กและสนับสนุนให้บรรลุเป้าหมายในการประกอบอาชีพชั้นสูงต่อไป

การค้นพบและการช่วยเหลือเด็กตั้งแต่ระยะแรกเริ่มจากโรงเรียน จะช่วยให้เด็กได้รับการแก้ไข ปรับโครงสร้างรูปแบบการเรียนรู้ใหม่หรือการเรียนรู้ที่ยังไม่ดีพอ โดยผู้เชี่ยวชาญจะต้องจัดโปรแกรมการฝึกให้เต็มรูปแบบครอบคลุมทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจและสุขภาพอนามัย โดยครอบครัวต้องให้การสนับสนุนตลอดเวลา และสังคมจะต้องช่วยเหลือและสนับสนุนอย่างเต็มที่ในการจัดหาอาชีพให้เหมาะสมแก่เด็กตามข้อจำกัดที่เขาเผชิญ (Hickson, Blackman and Reis. 1995 : 223 - 225)

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพในการจัดโปรแกรมช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้น ขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาของเด็ก และเกณฑ์การวัดการทำงานทางการรู้การคิดของเด็ก จะต้องค้นพบและให้การช่วยเหลืออย่างเร็วที่สุด

4 หลักการฝึกเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

4.1 หลักการฝึกเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

หลักการฝึกเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จำเป็นต้องมีวิธีฝึกที่แตกต่างไปจากการสอนปกติ เพื่อสนองความต้องการพิเศษของเด็กเหล่านี้ ซึ่งมีหลักการฝึกดังนี้

1) ครูต้องคำนึงถึงความพร้อมในการเรียนของเด็กที่มีความบกพร่อง ทางสติปัญญาเพราะเด็กมีความพร้อมช้ากว่าปกติก่อนทำการฝึกสิ่งใดครูจะต้องเตรียมความพร้อมก่อนนานๆเมื่อเด็กมีความพร้อมแล้วครูจึงทำการฝึกวิชานั้นๆ

2) ฝึกตามความสามารถ และความต้องการของเด็กแต่ละคน โดยจัดสภาพการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพและลักษณะของเด็กคนนั้น

3) ฝึกตามระดับสติปัญญา เพราะเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีระดับสติปัญญาดำกว่าเด็กทั่วไปที่มีอายุเท่ากัน

4) ยอมรับความสามารถ และพยายามส่งเสริมความสามารถของเด็ก อย่าตามใจหรือคอยช่วยเหลือมากเกินไปหรือลงโทษทั้งทางกายและวาจามากเกินไป

5) พยายามฝึกให้เด็กช่วยตัวเองให้มากที่สุด จะเป็นการช่วยให้เด็กพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้น ทำให้เด็กรู้สึกภูมิใจในคุณค่าของตนเองและแบ่งเบาภาระจากผู้เลี้ยงดู

6) ฝึกตามหลักการวิเคราะห์งาน (Task Analysis) โดยการแบ่งงานเป็นขั้นตอน ย่อย ๆ หลาย ๆ ขั้นตอนเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก เพื่อไม่ให้เด็กสับสน ให้เด็กประสบความสำเร็จในงานซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองแก่เด็ก

7) ใช้หลักการแบบ 3 R's คือ

7.1) Repetition คือ การฝึกซ้ำและใช้เวลาฝึกมากกว่าเด็กปกติ ใช้วิธีหลาย ๆ วิธีในเนื้อหาเดิม

7.2) Relaxation คือ การฝึกแบบไม่ตึงเครียด ไม่ฝึกเนื้อหาวิชาเดียวนานเกิน 15 นาที ควรเปลี่ยนกิจกรรมการ วิชาการเป็นการเล่น ร้องเพลง ดนตรี เล่นกีฬาหรือให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติได้จริง

7.3) Routine คือ การฝึกให้เป็นกิจวัตรประจำวัน เป็นกิจกรรมที่จะต้องทำเป็นประจำสม่ำเสมอในแต่ละวัน

8) ฝึกโดยการแบ่งหมู่ตามตารางฝึก สามารถทำได้ดีในกรณีที่เด็กมีระดับสติปัญญาใกล้เคียงกัน

9) เมื่อเด็กฝึกทำกิจกรรมต่าง ๆ ต้องพยายามแทรกการฝึกทักษะหลาย ๆ ด้านบูรณาการ

10) ต้องช่วยให้เด็กพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง เด็กทุกคนจะเรียนได้ดีถ้าเขามีความรู้สึกประสบความสำเร็จ

11) ฝึกทีละขั้นจากสิ่งใกล้ตัวไปหาสิ่งไกลตัวหรือจากง่ายไปหายาก เพื่อไม่ให้สับสน งานบางอย่างที่เด็กปกติในวัยเดียวกันเห็นว่าง่าย แต่เด็กเหล่านี้อาจสับสนไม่เข้าใจ

12) ฝึกโดยลงมือปฏิบัติจริง

13) ฝึกสิ่งที่มีความหมายสำหรับเด็กและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะสิ่งที่เป็นนามธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่เด็กเข้าใจได้ง่าย ครูต้องพยายามอธิบายโดยใช้คำง่าย ๆ และยกตัวอย่างประกอบ

14) ต้องพยายามจัดการฝึกให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพื่อฝึกให้เด็กคิด

15) ฝึกโดยใช้ของจริงหรืออุปกรณ์ประกอบทุกครั้ง ต้องให้เวลาเด็กมากพอสมควรในการเปลี่ยนกิจกรรมอย่างหนึ่งไปสู่อีกอย่างหนึ่ง

16) การฝึกเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต้องอาศัยแรงจูงใจและการเสริมแรง

17) มีการประเมินผลความก้าวหน้าของเด็กในทุกด้านอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับเปลี่ยนวิธีการฝึกใหม่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

18) ครูต้องเชื่อว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีความสามารถและศักยภาพในตนเอง สามารถพัฒนาตนให้เป็นบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณค่าและมีประสิทธิภาพได้ทุกคน

19) การฝึกเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา นอกจากการฝึกด้านวิชาการแล้ว ต้องคำนึงถึงการส่งเสริมพฤติกรรมการปรับตัว ปรับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ ภาษา และพัฒนาบุคลิกภาพไปพร้อม ๆ กัน เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ เป็นปัจจัยที่ทำให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

20) การฝึกเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต้องพยายามให้เด็กลดการพึ่งพาบุคคลอื่นลง (Step to Independence) ฝึกทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตและแสวงหาการจ้างงานในอนาคต (พัชรวิทย์ เกตุแก่นจันทร์. 2539 : 15 –16)

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้นควรจัดเพื่อสนองความต้องการด้านการฝึกทักษะพื้นฐานโดยเฉพาะการช่วยเหลือตนเอง ทักษะทางสังคมและทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างกลมกลืนและไม่เป็นภาระต่อสังคมต่อไป

4.2 ทักษะการปรับตัวของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

จุดมุ่งหมายทางการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ในวัยเรียนในการพัฒนาทางด้านทักษะการปรับตัว จะต้องมีการกำหนดขีดความสามารถของเด็กก่อน (หรือข้อจำกัดที่เด็กมีอยู่) ที่จะใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำความรู้ที่เรียนรู้ในโรงเรียนไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันปกติได้ โดยขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาของแต่ละคน ความต้องการที่จะพัฒนาทักษะให้เหมาะสมสำหรับการกระทำตามแบบแผนความต้องการของโรงเรียน การพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคล การพัฒนาทักษะทางภาษา การพัฒนาการทางอารมณ์และการช่วยเหลือตนเอง ดังนี้

ตาราง 2 ทักษะต่าง ๆ ในการปรับตัวของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ทักษะการปรับตัว	ตัวอย่างของทักษะที่ต้องการการฝึกและการช่วยเหลือ
การกระทำตามแบบแผนความต้องการของโรงเรียน	- การตั้งใจในการเรียนรู้การทำงาน - กระจัดระบบการทำงาน - การกระทำตามคำชี้แนะ - การบริหารเวลา - การถามคำถาม
การพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคล	- การเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ๆ - การตอบสนองต่อแนวทางของสังคมในสิ่งแวดล้อม - การใช้ภาษาที่เป็นที่ยอมรับของสังคม - การตอบสนองที่เหมาะสมต่อคำชี้แนะและแนวทางของครู - การรับรู้ทางสังคมเป็นอย่างดี (การแสดงออกที่เหมาะสมร่วมกับประสบการณ์ที่ตนเองมีอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น)
การพัฒนาทักษะทางภาษา	- การเข้าใจคำสั่งคำแนะนำ - การติดต่อสื่อสารตามที่ตนอยากและต้องการ - การแสดงความคิดเห็น - การรับฟังอย่างตั้งใจ - การใช้ระดับเสียงและถ่วงทำนองได้อย่างถูกต้อง
การพัฒนาการทางอารมณ์	- การพยายามมีส่วนร่วมของสังคมและมีปฏิสังคม - การลดการหลีกเลี่ยงการทำงานและประสบการณ์ทางสังคม (ตัวอย่างเช่น การเฉื่อยชา เกียจคร้าน การถดถอย จากสังคม)

สรุปได้ว่า ในการพัฒนาทางด้านทักษะการปรับตัว จะต้องมีการกำหนดขีดความสามารถของเด็กก่อน เพื่อที่จะใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันปกติได้ โดยขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

4.3 การฝึกทักษะการปรับตัว

ในประเทศสหรัฐอเมริกา โรงเรียนรัฐต่างๆที่ทำการกีดกันการรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเข้าเรียนในศตวรรษที่ผ่านมา ปัจจุบันโฉมหน้าเหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด ในด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกับความต้องการส่วนบุคคลสำหรับเด็กนักเรียนเหล่านี้ โปรแกรมการศึกษาจึงขยายกว้าง ในด้านการเพิ่มพูนการเรียนรู้ทักษะการปรับตัวที่จำเป็น เพื่อจะเป็นการลดการพึ่งพาบุคคลอื่นและเพิ่มโอกาสทางการศึกษาในโรงเรียน ให้เด็กได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม การฝึกทักษะการปรับตัวให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักการที่ว่า ทักษะเหล่านี้ต้องไม่ฝึกในรูปแบบที่เป็นทางการ เพราะจะทำให้เด็กไม่เกิดการเรียนรู้ แต่สำหรับเด็กปกติการสอนทักษะเหล่านี้ ไม่มีความจำเป็นมากนัก เพราะเด็กเหล่านี้สามารถเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน

ทักษะการปรับตัวของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ในวัยเรียน เนื้อหาจะประกอบด้วย การเคลื่อนไหว การดูแลตนเอง ทางสังคม การติดต่อสื่อสาร ทักษะการเรียนรู้ทางด้านวิชาการเพื่อการดำรงชีวิตประจำวัน การพัฒนาทางทักษะกลไกกล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็ก เด็กจะต้องได้รับการฝึกให้ประสบผลสำเร็จเป็นอันดับแรกก่อนที่จะเรียนรู้ในทักษะด้านอื่น ๆ โดยการพัฒนาทักษะกลไกกล้ามเนื้อใหญ่จะสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหว ความสมดุลและรูปแบบของการเคลื่อนไหว รวมทั้งการควบคุมการเคลื่อนไหวคอและศีรษะ การกลืนตัว การเคลื่อนไหวตัวที่ถูกต้อง การนั่ง การคลาน การเลื้อยตัว การยืน การเดิน การวิ่ง กระโดด กระโดดข้าม การฝึกกลไกฝึกกล้ามเนื้อเล็ก ประกอบด้วยการเรียนรู้ที่จะเอื้อมแขน กำมือและหยิบจับสิ่งของสำหรับการพัฒนาทักษะกลไกกล้ามเนื้อของเด็ก จำเป็นต้องให้เด็กสามารถกระทำได้ทั้งเป้าหมายที่อยู่นิ่งและเป้าหมายที่เคลื่อนที่ (การสัมพันธ์กันของ ตา - มือ) ทั้ง 2 สิ่งนี้เป็นสิ่งต้องทำได้ก่อน เพื่อเป็นการฝึกทักษะการควบคุมสิ่งของที่จะต้องนำไปใช้ในสถานการณ์การประกอบอาชีพและเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ เพื่อจะนำไปใช้ในกิจกรรมการใช้เวลาว่าง

ทักษะการดูแลตนเองเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะทำให้เด็กพึ่งพาตนเองได้ทั้งในบ้านและโรงเรียน ขอบเขตของการดูแลตนเองขั้นพื้นฐานนั้น คือ ความปลอดภัย การแต่งกาย สุขอนามัยและการรับประทานอาหาร

ตัวอย่าง การฝึกทักษะด้านความปลอดภัย จะต้องให้เด็กใช้โทรศัพท์
 ในสถานการณ์ฉุกเฉิน 191 ได้ โดยอธิบายถึง 12 ขั้นตอนการฝึกทักษะนี้ คือ

1. ตำแหน่งของโทรศัพท์
2. ยกหูโทรศัพท์ออกจากเบ้น
3. หมุนหมายเลข 1
4. หมุนหมายเลข 9
5. หมุนหมายเลข 1
6. ยกหูโทรศัพท์มาแนบหู
7. ฟังพนักงานโทรศัพท์ตอบรับ
8. บอกชื่อ - นามสกุลตนเอง
9. บอกที่อยู่ตนเอง
10. บอกเบอร์โทรศัพท์ตนเอง
11. อธิบายถึงภาวะฉุกเฉิน
12. ถือหูโทรศัพท์ไว้รอพนักงานโทรศัพท์ตอบรับว่าจะทำอะไรต่อไป

การฝึกทักษะการแต่งกาย จะต้องเรียนรู้ถึงการติดกระดุม รูดซิป รัดเข็มขัด และผูกเน็คไท ทักษะสุขอนามัยส่วนบุคคลประกอบด้วย การเข้าห้องส้วม การล้างหน้า การล้างมือ การอาบน้ำ การแปรงฟัน การสระผมและหวีผม ทักษะการรับประทานอาหารประกอบไปด้วย การเรียนรู้ที่ใช้นิ้วหยิบอาหารรับประทาน การใช้ภาชนะต่าง ๆ การตักน้ำจากแก้วและการบริการอาหาร

การฝึกทักษะทางสังคมเป็นการประยุกต์ทักษะการดูแลตนเองหลาย ๆ ด้าน มาพัฒนาสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในทางที่ดี การฝึกทักษะทางสังคมจะเน้นถึงความเหมาะสม ทางด้านภาพลักษณ์ทางกาย มารยาท การใช้เวลาว่างและพฤติกรรมทางเพศ การติดต่อ สื่อสารจะสัมพันธ์กับการพัฒนาทางสังคมอย่างแน่นแฟ้น เพราะถ้าไม่มีการติดต่อสื่อสาร ประเภทใดที่ไม่มีปฏิสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสารอาจจะมีทั้งการสื่อสารโดยใช้คำพูดและไม่ใช้คำพูด (ตัวอย่างเช่น การใช้ภาษา สัญลักษณ์ การเขียนบนกระดาน) แต่สิ่งที่สำคัญที่สุด อยู่ที่ว่า การติดต่อสื่อสารจะนำเสนอในรูปแบบใด (Drew, Hardman and Logan. 1996 : 240 - 241)

สรุปได้ว่า การฝึกทักษะการปรับตัวให้แก่เด็กที่มีความบกพร่อง ทางสติปัญญา มีความจำเป็นมาก เพราะเขามีข้อจำกัดทางการเรียนรู้จากประสบการณ์ ในชีวิตประจำวัน เป็นการเพิ่มทักษะการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กสามารถดำรงชีวิตได้ด้วยตนเอง ให้มากที่สุดตามศักยภาพที่มี

4.4 กิจกรรมพัฒนาการพฤติกรรมกรรมการปรับตัว

พฤติกรรมกรรมการปรับตัวหรือแนวคิดต่าง ๆ มีส่วนสัมพันธ์ในการก่อให้เกิดการให้คำจำกัดความ และการจัดแบ่งระดับชั้นความบกพร่องทางสติปัญญาเป็นอย่างมาก ในอดีตที่ผ่านมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ 35 ปี ที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามการพัฒนาในแนวคิดนี้ ได้แสดงให้เห็นอย่างมากมายในรูปของตารางแสดงรูปแบบต่าง ๆ ของหลายบุคคล ทำให้เกิดความยากของการที่จะนำไปใช้ แต่ในการยึดรูปแบบการใช้พฤติกรรมกรรมการปรับตัวในการทำงาน ปัจจุบันยังคงใช้ของ AAMR Manual on Terminology and Classification in 1966 หลังจากทำการปรับปรุงพัฒนาใหม่ เพื่อนำไปใช้ คือ มีการจัดแบ่งเป็นตารางแสดงระดับชั้น พฤติกรรมการปรับตัวตามพัฒนาการของมนุษย์ ดังแสดงในตาราง 3 ที่แสดงให้เห็นระดับชั้นของพฤติกรรมกรรมการปรับตัวตามอายุ

ตาราง 3 ตัวอย่างกิจกรรมพัฒนาการพฤติกรรมปรับตัวโดยสัมพันธ์กับอายุ

อายุและระดับความบกพร่องทางสติปัญญา	ตัวอย่างแสดงถึงระดับสูงสุดของพฤติกรรมปรับตัว
อายุ 3 ปี : ระดับน้อย อายุ 6 ปี : ระดับปานกลาง อายุ 9 ปี : ระดับรุนแรง อายุ 12 ปีขึ้นไป : ระดับรุนแรงมาก	การทำงานด้วยตนเอง สามารถรับประทานอาหารได้ด้วยตัวเอง (พวกธัญญาพืชหรืออาหารอ่อน) แต่ยังคงทำหกละเอะอะอยู่ ตื่นน้ำได้เอง สามารถถอดเสื้อผ้าและใส่ได้เองบ้างบางอย่าง (เช่น ถูเท้า เสื้อข้างใน กางเกงใน เสื้อผ้า) พยายามที่จะอาบน้ำเองหรือใช้มือถูทำความสะอาดได้ แต่ยังคงให้การช่วยเหลือร่วมด้วย และยังคงมีอุบัติเหตุทางการขยับถ่าย ในการปัสสาวะเปียกเสื้อผ้า โดยไม่ยอมบอก ยังต้องช่วยในการพาไปเข้าห้องส้วม ทางร่างกาย สามารถขึ้น - ลงบันไดได้ แต่จังหวะทำยังไม่สัมพันธ์กันสามารถวิ่ง กระโดดข้าม แต่อาจจะถนัดสมดุลที่เท้าข้างใดข้างหนึ่ง สามารถเดินข้ามผ่านลูกบอลไปหาคนอื่นได้ สามารถเคลื่อนย้ายสิ่งของ บางทีอาจจะสามารถเล่นตัวต่อภาพได้อย่างแบบง่าย ๆ โดยไม่ต้องให้การช่วยเหลือ การติดต่อสื่อสาร สามารถพูดได้ 2 หรือ 3 ประโยค ชื่อคำง่าย ๆ เข้าใจคำสั่งง่าย ๆ รู้จักชื่อคน ถ้าไม่ใช้การสื่อสารด้วยคำพูดจะสามารถแสดงท่าทาง ในการต้องการขอความช่วยเหลือจากคนอื่น ๆ ได้ ทางสังคม สามารถเล่นกับคนอื่น ๆ ได้ในกิจกรรมง่าย ๆ ชอบเล่นกับคนใดคนหนึ่งหรือ 2 คน มากกว่าการเล่นเป็นกลุ่ม ๆ ชอบเลือกเล่นกับคนใดคนหนึ่ง มากกว่าเล่นทั่ว ๆ ไปกับคนอื่น ๆ ในกลุ่ม

ตาราง 3 (ต่อ)

อายุและระดับความบกพร่องทางสติปัญญา	ตัวอย่างแสดงถึงระดับสูงสุดของพฤติกรรม การปรับตัว
อายุ 6 ปี : ระดับน้อย อายุ 9 ปี : ระดับปานกลาง อายุ 12 ปี : ระดับรุนแรง อายุ 15 ปีขึ้นไป : ระดับรุนแรงมาก	การทำงานด้วยตนเอง สามารถรับประทานอาหารเองได้ด้วยช้อน และส้อม แต่ยังคงมีหกหล่นด้วย สวมใส่เสื้อผ้าได้ด้วยตนเอง แต่ยังคงต้องให้การช่วยเหลือในการติดกระดุมเม็ดเล็ก ๆ หรือรูตชิปเสื้อแจ็กเก็ต พยายามที่จะอาบน้ำด้วยตนเอง แต่ยังคงต้องให้การช่วยเหลืออยู่ สามารถทำความสะอาดได้บางส่วน แต่บางทีก็ยังคงมีอุบัติเหตุทางด้านการขับถ่ายอยู่บ้าง ทางร่างกาย สามารถกระโดดหรือกระโดดข้าม ขึ้นบันไดได้ด้วยเท้าที่สลับสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี ถีบจักรยานได้(จักรยานสำหรับเด็กอายุมากกว่า 8 ปี) บางทีปีนต้นไม้ เล่นในพงหญ้า เล่นเกมเต๋นร่า โยนบอล กระโดดตีวัตถุที่ตั้งเป็นเป้าไว้ได้ การสื่อสาร สามารถติดต่อสื่อสารด้วยประโยคที่สมบูรณ์แบบพูดได้อย่างชัดเจน เข้าใจถึงการติดต่อโดยการใช้คำพูดได้อย่างสมบูรณ์แบบร่วมกับการใช้คำว่า “เพราะว่า” และ “แต่” จำสัญลักษณ์และคำต่าง ๆ ได้ แต่ไม่สามารถอ่านบทกลอนด้วยความเข้าใจได้ ทางสังคม สามารถเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มได้ด้วยตนเอง สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกมการแข่งขันกัน อย่างง่าย ๆ ได้ บางทีมีเพื่อนสนิท แต่จะต้องรู้จักคุ้นเคยกันมากกว่า 1 อาทิตย์หรือหลายเดือนมาก่อน

ตาราง 3 (ต่อ)

อายุและระดับความบกพร่องทางสติปัญญา	ตัวอย่างแสดงถึงระดับสูงสุดของพฤติกรรม การปรับตัว
อายุ 12 ปี : ระดับน้อย อายุ 15 ปีขึ้นไป : ระดับปานกลาง	กิจกรรมทางการเงิน บางที่สามารถสั่งให้ไปทำกิจกรรมทางการเงินซื้อของอย่างง่าย ๆ ได้ แต่ต้องจดใส่กระดาษให้ รู้ค่าของเงิน แต่ไม่รู้ว่า จะใช้เงินอย่างไร (ยกเว้นการใช้เงินในตู้หยอดเหรียญที่ใช้ในการซื้อสินค้า) ทางอาชีพการงาน อาจได้เตรียมอาหารง่าย ๆ ได้เช่น แชนวิส ช่วยงานบ้านอย่างง่าย ๆ เช่น เก็บที่นอน กวาดบ้าน ดูดฝุ่น จัดและทำความสะอาดโต๊ะอาหารได้ การควบคุมตนเอง บางที่อาจถามได้ว่า คุณต้องการให้เขาทำงานอะไร มีสมาธิในการทำงานได้ 10 นาทีหรือมากกว่า พยายามทำงานเองและปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบ การทำงานได้ด้วยตนเอง รับประทานอาหาร อาบน้ำ แต่งกายได้เอง บางที่เลือกเสื้อผ้าใส่เอง อาจเตรียมอาหารแบบง่าย ๆ ได้เอง (แชนวิส) ✓ ให้สำหรับตนเองและผู้อื่น หวีผม แปรงผม อาจสระผม และจัดแต่งทรงผมเอง อาจซักผ้า รีดผ้าและจัดเก็บเสื้อผ้าของตนเองได้ ทางร่างกาย ควบคุมตนเองได้เป็นอย่างดีทางความสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก การสื่อสาร อาจสนทนาในบทสนทนาง่าย ๆ ในการใช้ประโยคที่สมบูรณ์ บางที่อาจอ่านประโยค คำคุณศัพท์ สัญลักษณ์ หรือบทกลอนง่าย ๆ ที่พอเข้าใจได้

ตาราง 3 (ต่อ)

อายุและระดับความบกพร่องทางสติปัญญา	ตัวอย่างแสดงถึงระดับสูงสุดของพฤติกรรม การปรับตัว
	ทางสังคม มีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นได้เป็นอย่างดีในการเข้าร่วมและแข่งขันกับคนอื่นได้ กิจกรรมทางการเงิน บางที่สามารถสั่งให้ไปซื้อของหลาย ๆ รายการได้โดยไม่ต้องเขียนใส่กระดาษ แต่จะต้องไม่ใช้เงินในราคามาก ๆ ในการรวมค่าเงินเหรียญเป็นค่าเงินสูง ๆ ทางอาชีพการงาน อาจทำงานบ้านง่าย ๆ ในกิจวัตรประจำวันได้ (ปัดฝุ่น ถ่ายของออกจากกระเป๋าเดินทาง ล้างจาน เตรียมอาหารง่าย ๆ ที่ต้องมีส่วนผสม) การควบคุมตนเอง อาจทำกิจกรรมได้ด้วยตนเองได้มากที่สุดด้วยความตั้งใจในการทำงาน 15 – 20 นาที (หรือมากกว่า) บางทีจะปฏิบัติหน้าที่ได้ถูกต้องตามคำสั่งในการทำงานที่ตั้งใจไว้ด้วยความรับผิดชอบ

ที่มา : Drew, Logan and Hardman. 1992 : 23 – 26

สรุปได้ว่า สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จะต้องเลือกกิจกรรมพฤติกรรมปรับตัวด้านการทำงานให้สัมพันธ์กับอายุ และระดับของความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อให้เด็กสามารถประสบความสำเร็จในการทำงาน

การฝึกทักษะการรับประทานอาหาร สำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

สำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้น ทักษะในด้านการรับประทานอาหารนั้น เด็กจะสามารถเรียนรู้ได้ดี โดยปราศจากข้อบกพร่องและเรียนรู้ได้ช้าเพียงเล็กน้อย ถ้ามีสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกับการมีความบกพร่องทางพฤติกรรม การเคลื่อนไหว หรือการรับรู้ที่บกพร่องเพียงเล็กน้อยหรือไม่มีเลย อย่างไรก็ตามความบกพร่องทางการเคลื่อนไหวหรือทางระบบประสาทความผิดปกติของโครงสร้างภายในช่องปากและความแข็งแรง ของกล้ามเนื้อ ปัญหาทางด้านสมาธิในการทำงาน พฤติกรรมก่อกวน ความต้องการอาหารจำเพาะเป็นพิเศษ ความบกพร่องทางความรู้สึกหรือสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่ไม่เหมาะสม เช่น การปกป้องมากเกินไปจนควรหรือละเอียดบุตรของบิดามารดา การสอนที่ไม่มีรูปแบบที่แน่นอนของครู อัตราส่วนที่ไม่เหมาะสมระหว่างครูและเด็ก เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ช้าไม่สมบูรณ์แบบ หรือพัฒนาการทางทักษะการรับประทานอาหารที่ฝึกได้ในด้านทักษะ การรับประทานอาหารนั้น บางทีดูเหมือนจะเป็นทักษะที่ไม่น่าจะต้องฝึก เพราะว่าอาหารจริงๆแล้วเป็นแรงเสริมขั้นต้น อีกทั้งถ้าบุคคลใดไม่มีทักษะนี้แล้ว ก็จะเป็นการลงโทษทางธรรมชาติอยู่แล้วในเรื่องของร่างกายได้รับสารอาหารที่ไม่พอเหมาะ เกิดการขัดขวางหรือรับประทานอาหารได้ช้า

ดังนั้น การที่จะส่งเสริมให้เด็กสามารถรับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง ผู้ฝึกจะต้องกำหนดแผนการสอนเสียก่อน จะต้องตอบคำถามตนเองให้ได้ว่าต้องการให้เด็กเรียนรู้อะไรเป็นพิเศษและมักจะต้องขอรับความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญ นักกายภาพบำบัดและนักอาชีวบำบัดในการสังเกตและประเมินผล การช่วยคัดเลือกอุปกรณ์ที่ใช้ในการรับประทานอาหารให้เหมาะสมกับเด็ก ตลอดจนการช่วยร่วมจัดโปรแกรมพัฒนาการและเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ (Snell. 1987 : 359)

1. ความหมายของทักษะการรับประทานอาหาร

ทักษะ หมายถึง ความชำนาญ ความสามารถ ความสันทัด กำลัง (วิทย์ เทียงบูรณะธรรม. 2530 : 291)

ทักษะการรับประทานอาหาร หมายถึง ลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงถึงทักษะในการใช้ความคิดจินตนาการอย่างเป็นระบบมีหลักการและเหตุผลพิจารณาคุณประโยชน์ รวมไปถึงทักษะในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการทำงานทางด้าน การรับประทานอาหาร (จันทร์เพ็ญ เหล่านรเศรษฐ์. 2544 : 3)

2 การเลือกเป้าหมายในการฝึกทักษะการรับประทานอาหาร

การเลือกเป้าหมายในการฝึกทักษะการรับประทานอาหารนั้น สามารถเรียนรู้ได้หลายรูปแบบ โดยเริ่มจากการรับประทานอาหารด้วยการหยิบจับด้วยนิ้วมือ ช้อนและถ้วย ตามด้วยการใช้ส้อม ต่อจากนั้นจะเป็นการใช้มีดเกลี่ยและตัดอาหาร การเสิร์ฟอาหาร การใช้อุปกรณ์ในการรับประทานอาหาร ตลอดจนมารยาทในการรับประทานอาหารบนโต๊ะอาหาร

โดยทั่วไปการเลือกเป้าหมายในการฝึกทักษะการรับประทานอาหารนั้น ควรจะต้องเลือกฝึกตามความสัมพันธ์ของ 2 สิ่ง คือ คุณลักษณะเดิมที่เด็กมีอยู่และความเร่งด่วนหรือลำดับความสัมพันธ์ของขั้นการฝึก ดังนั้น ถึงแม้ว่าตอนนี้มีความสำคัญที่จะต้องสอนเด็กใช้มีดให้เป็นในการรับประทานอาหาร แต่เด็กยังใช้ช้อนในการรับประทานอาหารไม่เป็น เพราะฉะนั้นจะต้องฝึกการรับประทานอาหารด้วยช้อนให้ได้ก่อน (Snell. 1987 : 364 - 365)

สรุปได้ว่า การเลือกเป้าหมายในการฝึกทักษะการรับประทานอาหาร ควรเลือกตามคุณลักษณะเดิมที่เด็กมีอยู่และลำดับความสัมพันธ์ของขั้นการฝึก

3 การฝึกทักษะการรับประทานอาหารด้วยช้อน

การฝึกทักษะการรับประทานอาหารด้วยช้อนนั้น จะเห็นได้ว่าช้อนเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกทักษะรับประทานอาหารที่ธรรมดาที่สุด ตามมาด้วยการฝึกทักษะใช้ส้อมการใช้มีดในการเกลี่ยและตัดอาหาร การตัดอาหารประเภทเนื้อสัตว์ด้วยมีดและส้อม โดยจะฝึกทักษะการใช้ส้อมและมีดได้ก็ต่อเมื่อ เด็กจะต้องมีทักษะการรับประทานอาหารด้วยการใช้นิ้วมือหยิบจับอาหารได้เป็นผลสำเร็จก่อน หลังจากนั้นถึงจะทำการประเมินต่อไปว่าเด็กควรจะต้องมีความสามารถในการรับประทานอาหารด้วยช้อนเป็นอันดับต่อไป ซึ่งรูปแบบที่ใช้ในการฝึกนั้นมีหลากหลายรูปแบบ เช่น วิธีการฝึกโดยใช้ชุดฝึกเชิงวิเคราะห์งาน กระทำได้ 2 วิธี คือ การฝึกจากหน้าไปหลัง (Forward Chaining) และการฝึกแบบย้อนกลับ (Backward Chaining) วิธีการฝึกโดยการให้แรงเสริมจากของรางวัลและการสัมผัสและการทำโทษสำหรับการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็ก (Snell. 1987 : 369 - 371)

การฝึกรับประทานอาหารด้วยช้อนนั้น จะต้องทำหลังจากที่พบว่าเด็กมีทักษะการรับประทานอาหารด้วยการใช้นิ้วก่อน

4 วิธีการฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน

วิธีฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน เป็นการปรับปรุงการฝึกให้เหมาะสมกับความบกพร่องของเด็ก เพื่อลดความบกพร่องลงให้มากที่สุด

การฝึกกิจกรรมใด ๆ ให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งมีพัฒนาการล่าช้า นับเป็นเรื่องยากอย่างมาก เนื่องจากเด็กเหล่านี้ขาดความสามารถในการใช้ภาษา ความเข้าใจภาษา การใช้กล้ามเนื้อเล็กและมีความสนใจช่วงสั้น ๆ เพราะฉะนั้นจึงต้องอาศัยปัจจัย ความพร้อมในการฝึกหลายด้าน เช่น การเลือกทักษะที่จะฝึกความพร้อมของผู้ฝึกและเด็ก วิธีฝึก สถานที่ เวลา เพื่อช่วยให้การฝึกบรรลุเป้าหมาย วิธีการฝึกเป็นสิ่งที่จำเป็น วิธีการฝึกทักษะ การรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานมีองค์ประกอบ ดังนี้

แบบแผนแสดงการฝึกทักษะการรับประทานอาหาร โดยใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานคือ

1. วัดทักษะพื้นฐานด้านการรับประทานอาหาร
2. การเลือกกิจกรรมที่จะฝึก
3. วิธีการฝึก
4. การวิเคราะห์งาน
5. ขั้นตอนการฝึก
6. การจดบันทึก
7. เวลา
8. สถานที่
9. วัสดุฝึก

1) วัดทักษะพื้นฐานทางด้านการรับประทานอาหารของเด็ก ผู้ฝึกทราบได้โดยการประเมินทักษะก่อนฝึก โดยใช้แบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2) การเลือกกิจกรรมที่จะฝึก โดยการเลือกกิจกรรมจากการประเมินทักษะว่า เด็กพร้อมจะเรียนรู้กิจกรรม แสดงว่าเด็กให้ความสนใจบ้างแล้ว ถ้าเลือกกิจกรรมที่ยากเกินความพร้อมของเด็กที่จะต้องใช้เวลาในการฝึกนานและจะต้องแก้ไขพฤติกรรมหลาย ๆ แบบนี้อาจแทรกเข้ามาในระหว่างการฝึก

3) วิธีการฝึกแบ่งออกเป็น 3 ระดับ โดยประเมินจากทักษะของเด็กก่อนการฝึก

- ระดับที่ 1 การฝึกด้วยการสาธิตหรือการทำตัวอย่าง (Modeling) เป็นการฝึกที่让孩子 ได้เห็นท่าทางพร้อมไปกับการออกคำสั่งด้วยวาจา เด็กจะปฏิบัติตามท่าทางนั้น ๆ และรับรู้ ได้ด้วยการเห็นและการฟัง การฝึกด้วยการสาธิตทำให้ดูเป็นตัวอย่าง

- ระดับที่ 2 การฝึกโดยจับมือทำหรือการแนะนำด้วยท่าทาง (Physical Guidance) เป็น การฝึกที่ผู้ฝึกจับมือหรือช่วยะส่วนหนึ่งส่วนใดของเด็กให้ทำตาม เด็กจะรับรู้ได้โดยการสัมผัส การเห็นและการฟัง การฝึกด้วยการจับมือให้ทำหรือแนะนำด้วยท่าทาง

(Physical or Gestural Prompting) เป็นการฝึกที่ผู้ฝึกจะจับมือหรือแตะอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของเด็กให้ทำงานและรู้ว่าผู้ฝึกต้องการให้เด็กทำอะไรและเด็กจะต้องใช้อวัยวะส่วนใดในการปฏิบัติทักษะนั้นให้ถูกต้อง เช่น ผู้ฝึกยืนข้างหลังของเด็ก จับมือของเด็กให้ไปจับที่ช้อน ต่อกไปลดการช่วยเหลือในการจับมือ ซึ่งครั้งแรกผู้ฝึกจะจับอย่างหนักแน่น เมื่อเด็กเริ่มเคลื่อนไหวได้เองบ้างผู้ฝึกจะค่อย ๆ จับมือเด็กให้เบาลงและเลื่อนจากการจับนิ้วมาจับที่มือ ข้อมือ แขน ข้อศอก และเหลือเพียงคำพูดที่บอกว่าให้เด็กทำอะไร

- ระดับที่ 3 การฝึกด้วยคำพูดหรือการออกคำสั่งด้วยคำพูด (Verbal Direction) หมายถึงการใช้คำพูดหรือคำสั่งให้เด็กปฏิบัติตาม เด็กจะรับรู้ได้ด้วยการฟัง การฝึกด้วยคำพูด (Verbal Direction) ในการใช้คำพูดหรือคำสั่งให้เด็กปฏิบัติตาม เด็กจะรับรู้ได้ด้วยการฟัง ซึ่งใช้ควบคู่กับการฝึกด้วยการสาธิตและจับมือให้ทำ เช่น การฝึกให้เด็กยกช้อนขึ้น ขณะที่สาธิตให้เด็กดู ผู้ฝึก ต้องบอกเด็กด้วยว่า “ยกช้อนขึ้นซิ” คำพูดที่ใช้ต้องสั้นและเข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน ไม่ทำให้เด็กสับสน พูดตรงเฉพาะเรื่องที่ต้องการให้เขาทำขณะนั้น เช่น จะสอนให้จับช้อนต้องบอกไปตรง ๆ ว่า “จับช้อน” พร้อมแสดงให้ดู คำสั่งที่ใช้ ควรเป็นคำสั่งที่ง่าย ชัดเจนและคงที่ ให้เวลาเด็ก ในการปฏิบัติพอสมควร คือ 3 - 5 วินาที (เนื่องจากบุคคลจะมีความจำในการปฏิบัติตามคำสั่งที่ดีในระยะเวลา 3 - 5 วินาที) ถ้าเด็กไม่ทำให้ใช้คำสั่งซ้ำ พร้อมกับให้การช่วยเหลือให้เด็กทำจนเสร็จและลดการช่วยเหลือลงเมื่อเด็กเริ่มทำได้เอง คำสั่งที่ใช้ควรเป็นคำสั่งแบบเดิมทุกครั้งและเมื่อเด็กมีการเรียนรู้แล้วให้เปลี่ยนคำสั่งแบบต่าง ๆ เพื่อให้เด็กรู้จักสิ่งที่แตกต่างกันแต่มีความหมายเหมือนกัน

การลดความช่วยเหลือต้องค่อย ๆ ลดทีละน้อยและต้องให้แน่ใจว่าเด็กสามารถทำแต่ละขั้นตอนได้ดีแล้ว จึงเปลี่ยนจากการสาธิตให้ทำมาเป็นการจับมือและการฝึกด้วยคำพูดตามลำดับ

4) การวิเคราะห์งาน

การฝึกโดยชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานเป็นการแบ่งทักษะใหญ่ออกเป็นขั้นตอนย่อยๆ โดยมีเกณฑ์สำหรับวัดความสำเร็จในแต่ละขั้นตอนนั้นๆ

โดยการฝึกแบบย้อนกลับ(Backward Chaining) คือ การฝึกเริ่มจากผู้ฝึกจับมือเด็กทำขั้นสุดท้ายให้ได้ก่อน เมื่อสำเร็จขั้นสุดท้ายแล้ว ผู้ฝึกจึงฝึกลองหลังจากขั้นสุดท้ายมาอีกขั้นหนึ่ง ทำเช่นเดียวกันจนถึงขั้นตอนแรก

5) ขั้นตอนการฝึก

หลังจากได้แตกย่อยทักษะเป็นขั้นตอนเล็ก ๆ แล้ว เริ่มฝึกโดยการดูความพร้อมของเด็กและใช้วิธีการฝึกด้วยวิธีฝึกแบบย้อนกลับ โดยเริ่มจากขั้นตอนสุดท้ายเลื่อนขึ้นมาจนถึงขั้นตอนแรกด้วยวิธีสาธิต จับมือให้ทำและบอกด้วยวาจา ทำซ้ำแต่ละขั้นตอนให้สำเร็จด้วย ตัวของเด็กเอง 4-5 ครั้ง

5.1 สาธิตการตักอาหารด้วยช้อนตามที่วิเคราะห์งานไว้แล้ว 11 ขั้นตอน เน้นแต่ละขั้นตอนที่จะให้เด็กทำ พร้อมกับบอกไปด้วย

5.2 จับมือให้ทำ พร้อมกับบอกไปด้วย

- ผู้ฝึกจับมือเด็กข้างถนัด ทำตามขั้นตอนที่ 1 – 10
ขั้นตอนที่ 11 เลื่อนมือมาจับที่แขนของเด็กแล้วบอกว่า “วางช้อนลง”
- จับมือเด็กข้างถนัด ทำตามข้อ 1 – 9
ขั้นตอนที่ 10 เลื่อนมือมาจับ ที่แขนของเด็กแล้วบอกว่า “หุบปาก แล้วเอาช้อนออกจากปาก”
ขั้นตอนที่ 11 บอกเด็กว่า “วางช้อนลง”
- จับมือเด็กข้างถนัด ทำตามข้อ 1 – 8
ขั้นตอนที่ 9 เลื่อนมือมาจับที่แขนของเด็กแล้วบอกว่า “นำช้อนตักอาหารเข้าไปในปาก”
ขั้นตอนที่ 10 - 11 บอกให้เด็กทำและท่านไม่ต้องช่วยเหลือ

- โดยกระทำการฝึกถอยหลังตามขั้นตอนนี้จนย้อนกลับถึงขั้นที่ 1

5.3 ลดการช่วยเหลือลง โดยการบอกหรือชี้แนะด้วยท่าทางพร้อมออกคำสั่ง โดยท่านนั่งเป็นกำลังใจ คอยให้คำแนะนำอยู่ใกล้ ๆ

ก่อนเปลี่ยนไปฝึกขั้นตอนใหม่ ต้องแน่ใจว่าเด็กทำขั้นตอนนั้น ๆ ได้ด้วยตนเองติดต่อกัน 4 - 5 ครั้ง ถ้าเปลี่ยนขั้นตอนใหม่แล้ว เด็กทำขั้นตอนใหม่ไม่ได้ แม้ว่าจะใช้วิธีฝึก 3 ขั้นแล้วก็ตาม ผู้ฝึกจะต้องย้อนกลับไปฝึกขั้นตอนที่เด็กเคยทำได้ด้วยตนเองมาแล้ว เพื่อเสริมความมั่นใจในความสำเร็จก่อน จึงเริ่มขั้นตอนใหม่อีกครั้ง

6) การจดบันทึก

การจดบันทึกประจำวัน จะช่วยให้ทราบว่าการดำเนินไปตามขั้นตอนที่วางไว้ หรือไม่มีอุปสรรคหรือราบรื่น ควรฝึกต่อไปตามขั้นตอนที่ตั้งไว้หรือควรปรับปรุงแก้ไขขั้นตอนใหม่ในการบันทึกความก้าวหน้าประจำวันทุกครั้งที่มีฝึกมักจะเป็นปัญหาสำหรับครูและผู้ปกครองเป็นอย่างมาก หากผู้ฝึกไม่สามารถบันทึกติดต่อกันทุกครั้งได้ อย่างน้อยผู้ฝึกควรบันทึกสัปดาห์ละครั้ง เพื่อการเปลี่ยนแปลงว่าเด็กทำได้แค่ไหนแล้วและความสำเร็จของเด็กก็คือ รางวัลของผู้ฝึกด้วย

7) เวลา

เวลาในการฝึกแต่ละทักษะควรกำหนดตามเวลาของกิจวัตรประจำวัน เช่น ฝึกรับประทานอาหารด้วยช้อน ตามเวลาของมื้ออาหาร เช้า กลางวัน เย็น ฝึกแต่งตัวหลังอาบน้ำ ทุกครั้ง เป็นต้น ต้องฝึกให้สม่ำเสมอ เช่น ฝึกรับประทานอาหารด้วยช้อนทุกมื้อ การฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองนั้น ไม่ใช่มีมือนี้ให้เด็กช่วยเหลือตัวเอง อีกมือแม่ป้อนให้เพื่อจะได้เสร็จเร็ว ๆ เช่นนี้ จะทำให้เด็กสับสนในการฝึกแต่ละครั้ง ไม่ควรใช้เวลานาน อาจเป็น 10 นาที ทั้งนี้ ควรสังเกตความพร้อมของเด็ก

8) สถานที่

ควรจัดสถานที่ให้เหมาะสมกับสภาพจริงและสอดคล้องกับทักษะที่จะฝึก เช่น ฝึกรับประทานอาหารที่โต๊ะอาหาร ฝึกแต่งตัวที่ห้องแต่งตัวหน้ากระจก ฝึกอาบน้ำในห้องน้ำ เป็นต้น แต่ทั้งนี้สถานที่นั้นจะต้องห่างไกลจากสิ่งรบกวน เช่น เสียงอึกทึกหรือผู้คนพลุกพล่าน กล่าวคือ สถานที่ฝึก ควรห่างจากสิ่งล่อใจที่จะมาทำลายสมาธิของเด็กพอสมควร

9) วัสดุฝึก

วัสดุและอุปกรณ์ฝึกต้องหาง่ายสะดวกต่อการใช้ เพื่อเด็กจะได้ทำสำเร็จง่ายขึ้น เช่น การฝึกทักษะการรับประทานอาหารด้วยช้อน ช้อนควรมีขนาดพอเหมาะพอดีกับมือและปากเด็ก คือ ไม่ใหญ่จนเกินไป

หลักการวิเคราะห์งาน

1. ความหมายการฝึกโดยใช้หลักการวิเคราะห์งาน

การฝึกโดยใช้หลักการวิเคราะห์งาน (Task Analysis) หมายถึงการนำพฤติกรรมตามรายการตรวจพฤติกรรมมาวิเคราะห์แยกเป็นขั้นตอนย่อย เพื่อสะดวกในการสอนเด็กแต่ละชั้น จะเริ่มจากพฤติกรรมที่เด็กทำได้ง่ายและจะเพิ่มความยากขึ้นทีละน้อยจนบรรลุเป้าหมาย เมื่อแยกย่อยขั้นตอนแล้วจะทำให้เด็กรู้สึกว่าการปฏิบัติไม่ยากเกินไปสามารถทำให้สำเร็จได้ และไม่ต้องใช้เวลาในการฝึกนานเกินไปในแต่ละขั้นตอน สิ่งที่สำคัญคือต้องให้เด็กทำขั้นตอนง่ายๆ ให้ได้ก่อน แล้วจึงให้ทำขั้นตอนที่ยากขึ้น โดยมีเกณฑ์สำหรับวัดความสำเร็จในแต่ละขั้นตอนนั้น ๆ

สรุปได้ว่าการฝึกโดยใช้หลักการวิเคราะห์งานเป็นการฝึกที่แยกย่อยงานแต่ละอย่างออกเป็นขั้น ๆ โดยเริ่มฝึกเด็กจากขั้นตอนที่ง่ายและเพิ่มความยากขึ้นทีละน้อยจนบรรลุเป้าหมายในการทำงาน

2. ลักษณะการฝึกโดยใช้หลักการวิเคราะห์งาน

การฝึกโดยใช้หลักการวิเคราะห์งานมี 2 ลักษณะคือ

1) การฝึกจากหน้าไปหลัง (Forward Chaining) คือ การเริ่มฝึกจากขั้นตอนแรกเป็นต้นไป เมื่อเด็กสามารถทำขั้นตอนที่ 1 ได้ด้วยตนเองตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แล้วจึงเริ่มฝึกในขั้นต่อไป

2) การฝึกแบบย้อนกลับ (Backward Chaining) คือ การเริ่มฝึกจากผู้ฝึกจับมือเด็กฝึกปฏิบัติให้ได้ก่อน เมื่อสำเร็จขั้นสุดท้ายแล้ว ผู้ฝึกจึงฝึkonyย้อนหลังจากขั้นสุดท้ายมาอีกขั้นหนึ่งทำเช่นเดียวกันจนถึงขั้นตอนแรก

สรุปได้ว่า การฝึกโดยใช้หลักการวิเคราะห์งานสามารถทำได้ 2 ลักษณะ คือ การฝึกจากหน้าไปหลังและการฝึกแบบย้อนกลับ

3. งานวิจัยเกี่ยวกับหลักการวิเคราะห์งาน

จากงานวิจัยเรื่องการใช้วิธีย้อนกลับอย่างต่อเนื่องในการสอนการช่วยเหลือตัวเองของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับเชาวน์ปัญญา 50 - 70 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 คน จากมูลนิธิสถาบันแสงสว่าง มาทำการทดลองฝึกทักษะการช่วยเหลือตนเองด้านการแต่งกาย โดยใช้วิธีย้อนกลับอย่างต่อเนื่องใน 3 ทักษะ คือ การใส่เสื้อ การนุ่งกางเกง และการใส่ถุงเท้า ซึ่งใช้วิธีการวิจัยแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว แบบ A-B-A โดยแบ่งเป็น 3 ระยะเวลาที่ 1 ทดสอบหาความสามารถเบื้องต้น ระยะเวลาที่ 2 ทดลองการแต่งกายด้วยวิธีย้อนกลับอย่างต่อเนื่อง ระยะเวลาที่ 3 ทดสอบความสามารถด้านการแต่งกายของกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่ได้รับการฝึกการแต่งกายโดยวิธีย้อนกลับอย่างต่อเนื่องตามขั้นตอนแล้ว เด็กจะสามารถช่วยเหลือตนเอง ในการแต่งกายได้เอง (สมเกตุ อุทธโยธา. 2539 : บทคัดย่อ)

จากงานวิจัยเรื่อง การศึกษาประสิทธิภาพของแบบฝึกการช่วยเหลือตนเองด้านการแต่งกายเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักการวิเคราะห์งานของเด็กกลุ่มอาการดาวน์ โดยใช้ กลุ่มตัวอย่างเด็กกลุ่มอาการดาวน์ 6-9 ปี ระดับเชาวน์ปัญญา 35 - 68 จากโรงพยาบาลราชานุกุล จำนวน 16 คน ได้รับการฝึกการช่วยเหลือตนเอง ด้านการแต่งกายด้วยแบบการฝึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยใช้หลักการวิเคราะห์งานในการฝึกการทดลองเป็นแบบ Randomized One Group Pretest Design ผลการวิจัย พบว่า คะแนนความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง หลังการทดลองสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ประภัสสร ปรีเอี่ยม. 2539 : บทคัดย่อ)

จากงานวิจัยเรื่อง ผลของการฝึกโดยใช้หลักการวิเคราะห์งาน เพื่อพัฒนาทักษะการทำความสะอาดเสื้อผ้าของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับเชาวน์ปัญญา 35 - 50 จากสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญาหญิง จำนวน 3 คน ได้รับการฝึกทักษะ

การทำความสะอาดเสื้อผ้า โดยใช้หลักการวิเคราะห์งาน ซึ่งใช้วิธีการวิจัยแบบกลุ่มตัวอย่างเดียวแบบ A-B ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่ได้รับการฝึกทักษะการทำความสะอาดเสื้อผ้า โดยใช้หลักการวิเคราะห์งาน มีทักษะการทำความสะอาดเสื้อผ้า (จันทร์เพ็ญ เหล่านรเศรษฐ์. 2544 : บทคัดย่อ)

สรุปได้ว่าการฝึกเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโดยใช้หลักการวิเคราะห์งาน เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่สามารถทำให้เด็กประสบความสำเร็จในการทำงานได้

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. ทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับฝึกได้ หลังการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานอยู่ในระดับดี
2. ทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับฝึกได้ หลังการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานสูงขึ้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง การศึกษาทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ จากการใช้ชุดฝึก ทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน ได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้างดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
3. วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า
4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร เป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3-7 ปี ที่ไม่มีความพิการซ้ำซ้อน จากสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี

กลุ่มตัวอย่าง เป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3-7 ปี ที่ไม่มีความพิการซ้ำซ้อนทางอาหารที่ถูกต้องมาก่อน และมีความพร้อมด้านการทรงตัว การใช้กล้ามเนื้อเล็ก กล้ามเนื้อใหญ่ และการทำงานที่สัมพันธ์กันของตาและมือ จากสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี จำนวน 8 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ตรงตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. เลือกสถานสงเคราะห์แบบเจาะจง
2. เลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง โดย
 - 2.1 คัดเลือกเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ที่ไม่มีความพิการซ้ำซ้อนจากสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี
 - 2.2 ศึกษาประวัติส่วนตัวของเด็ก จากทะเบียนประวัติ แบบรายงานพฤติกรรมทักษะเบื้องต้นและรายงานพัฒนาการก้าวหน้า เพื่อให้ได้เด็กที่มีคุณสมบัติที่ต้องการจำนวน 8 คน
 - 2.3 ทดสอบเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่เลือกไว้ โดยการให้การทดลองหาทักษะเบื้องต้น (Baseline) ในการรับประทานอาหาร โดยการจัดวางอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึก แล้วสั่งให้กลุ่มตัวอย่างลงมือกระทำ โดยการสังเกตอย่างใกล้ชิดและจดบันทึก

พฤติกรรมที่เกิดขึ้น พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 คน หลังจากการทดสอบ ไม่สามารถทำงานทางทักษะการรับประทานอาหารได้

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้ามี่ 3 ชุด คือ

1. ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน
2. แผนการฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน
3. แบบประเมินผลทักษะการรับประทานอาหาร

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ ดำเนินการดังนี้

1. ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน ได้สร้างขึ้นตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการสร้างชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน

1.2 ดำเนินการสร้างชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานแบ่งออกเป็น 11 ชุดฝึก ซึ่งประกอบไปด้วย

1.2.1 ชุดฝึกทักษะนำช้อนมาวางไว้ที่จานอาหาร เป็นทักษะลักษณะให้นำช้อนที่ออกจากปาก แล้วนำกลับมาวางไว้บนจานอาหารเหมือนเดิม

1.2.2 ชุดฝึกทักษะปิดริมฝีปาก พร้อมทั้งนำช้อนออกจากปากเริ่มเคี้ยว เป็นทักษะลักษณะให้ปิดริมฝีปาก แล้วนำช้อนออกจากปาก เพื่อไม่ให้อาหารหลุดออกจากปาก จากนั้นก็เริ่มเคี้ยวอาหาร

1.2.3 ชุดฝึกทักษะนำช้อนที่ตักอาหารแล้วเข้าปาก เป็นทักษะลักษณะให้นำปลายช้อนด้านที่มีอาหารอยู่แล้วเข้าสู่ปากได้ถูกต้อง

1.2.4 ชุดฝึกทักษะอ้าปากเพื่อรับอาหาร เป็นทักษะลักษณะให้อ้าปากเพื่อรับอาหารจากปลายช้อนด้านที่มีอาหาร เข้าสู่ปากได้ถูกต้อง

1.2.5 ชุดฝึกทักษะนำช้อนที่ตักอาหารไว้แล้วขึ้นสู่ปาก เป็นทักษะลักษณะให้นำช้อนที่มีอาหารอยู่แล้ว จากนั้นยกช้อนจากจานอาหารขึ้นสู่ปาก

1.2.6 ชุดฝึกทักษะนำส่วนปลายของช้อนด้านที่ตักอาหารตกลงไปในอาหาร เป็นทักษะลักษณะให้นำส่วนปลายของช้อนด้านที่ตักอาหาร แล้วตักอาหารให้อาหารอยู่ในช้อน

1.2.7 ชุดฝึกทักษะยกช้อนไปที่จานอาหาร เป็นทักษะลักษณะให้ยกช้อนไปที่จานอาหารได้ถูกต้อง

1.2.8 ชุดฝึกทักษะใช้มือจับช้อนให้แน่น เป็นทักษะลักษณะให้ใช้มือข้างที่ถนัดจับช้อนให้แน่นและอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม

1.2.9 ชูตฝึกทักษะเอื้อมมือไปจับที่ช้อน เป็นทักษะลักษณะให้เอื้อมมือไปจับที่ช้อน

1.2.10 ชูตฝึกทักษะมองที่ช้อน เป็นทักษะลักษณะให้มองที่ช้อนและรู้ว่าเป็นอุปกรณ์ในการนำไปตักอาหารที่วางไว้ตรงหน้าได้

1.2.11 ชูตฝึกทักษะมองอาหารที่วางอยู่ตรงหน้า เป็นทักษะลักษณะให้มองอาหารที่กำลังจะรับประทานอาหารที่จัดวางไว้อยู่ตรงหน้า

1.3 นำชูตฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน จำนวน 11 ชูตฝึกไปหาคุณภาพเครื่องมือ โดยไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ด้านการฝึกเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับฝึกได้ จำนวน 3 คน ทำการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขชูตฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน

1.4 แก้ไข ปรับปรุงชูตฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

1.5 นำชูตฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองกับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับฝึกได้ จากสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี จำนวน 8 คน โดยผู้วิจัยเป็นผู้ฝึก ด้วยตนเอง

2. แผนการฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานมีวิธีการสร้างดังต่อไปนี้

2.1 สร้างแผนการฝึกทั้งหมด 11 แผน โดยนำชูตฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานทั้งหมด 11 ชูตฝึก มาเป็นวิธีการฝึกทักษะการรับประทานอาหารประกอบด้วย

2.1.1 แผนการฝึกที่ 1 ทักษะนำช้อนมาวางไว้ที่จานอาหาร

2.1.2 แผนการฝึกที่ 2 ทักษะปิดริมฝีปาก พร้อมทั้งนำช้อนออกจากปาก

เริ่มเคี้ยว

2.1.3 แผนการฝึกที่ 3 ทักษะนำช้อนที่ตักอาหารแล้วเข้าปาก

2.1.4 แผนการฝึกที่ 4 ทักษะอำปากเพื่อรับอาหาร

2.1.5 แผนการฝึกที่ 5 ทักษะนำช้อนที่ตักอาหารไว้แล้วขึ้นสู่ปาก

2.1.6 แผนการฝึกที่ 6 ทักษะนำส่วนปลายของช้อนด้านที่ตัก

อาหาร ตกลงไปในอาหาร

2.1.7 แผนการฝึกที่ 7 ทักษะยกช้อนไปที่จานอาหาร

2.1.8 แผนการฝึกที่ 8 ทักษะใช้มือจับช้อนให้แน่น

2.1.9 แผนการฝึกที่ 9 ทักษะเอื้อมมือไปจับที่ช้อน

2.1.10 แผนการฝึกที่ 10 ทักษะมองที่ช้อน

2.1.11 แผนการฝึกที่ 11 ทักษะมองอาหารที่วางอยู่ตรงหน้า

2.2 เขียนแผนการฝึกในแต่ละแผน ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

2.2.1 วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

2.2.2 อุปกรณ์

2.2.3 การเตรียมตัว

2.2.4 ขั้นตอนการฝึก ผู้วิจัยใช้แผนการฝึกทักษะการรับประทานอาหาร

เชิงวิเคราะห์งาน ซึ่งในแต่ละแผนจะมีขั้นตอนการฝึก ดังนี้

2.2.4.1 ผู้ฝึกสาธิตการปฏิบัติ พร้อมอธิบายขั้นตอน

2.2.4.2 ผู้ฝึกจับมือเด็กปฏิบัติ

2.2.4.3 ผู้ฝึกบอกให้เด็กปฏิบัติพร้อมให้การช่วยเหลือในบางขั้นตอน

และลดการช่วยเหลือในแต่ละขั้นตอนลงเรื่อย ๆ จากการจับมือให้ปฏิบัติ แสดงท่าทางประกอบคำอธิบาย ให้เหลือเพียงการแนะนำด้วยคำพูด พร้อมให้คำชมเชย

2.2.4.4 ให้เด็กปฏิบัติเองอีกครั้ง โดยผู้ฝึกคอยสังเกตและประเมินผล

2.2.5 การประเมินผล

2.3 นำแผนการฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานที่เขียนเรียบร้อยแล้ว ไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ ที่มีความรู้ด้านการฝึกเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับฝึกได้ จำนวน 3 คน

2.4 นำแผนการฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยฝึกแผนการฝึกละ 4 ครั้ง และใช้การฝึกด้วยวิธีฝึกแบบย้อนกลับ คือ เริ่มจากแผนการฝึกสุดท้าย (แผนการฝึกที่ 11) เลื่อนขึ้นมาถึงแผนการฝึกแรก (แผนการฝึกที่ 1)

3. แบบประเมินผลทักษะการรับประทานอาหาร สร้างขึ้นตามขั้นตอนต่อไปนี้

3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการสร้างแบบประเมินผลทักษะการรับประทานอาหาร

3.2 สร้างแบบประเมินผลทักษะการรับประทานอาหาร

3.3 หากคุณภาพของแบบประเมินผลทักษะการรับประทานอาหารโดยไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ทางด้านการฝึกเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับฝึกได้จำนวน 3 คน ตรวจสอบแก้ไขและพิจารณาความเหมาะสม

3.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินทักษะ การรับประทานอาหารตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3.5 เกณฑ์ประเมินทักษะการรับประทานอาหารของกลุ่มตัวอย่างจากระดับที่ได้จากแบบประเมินผลทักษะการรับประทานอาหาร เป็นดังนี้

- ระดับดีมาก หมายถึง ทำได้ถูกต้อง โดยไม่ต้องช่วยเหลือหรือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 100
- ระดับดี หมายถึง ทำได้ถูกต้อง แต่ต้องได้รับการกระตุ้นด้วยวาจาหรือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75
- ระดับพอใช้ หมายถึง พอทำได้ แต่ต้องได้รับการกระตุ้นด้วยท่าทางหรือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 50
- ระดับน้อย หมายถึง ทำได้บ้างเล็กน้อยและต้องได้รับการกระตุ้นเตือนทางกายหรือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 25
- ระดับน้อยมาก หมายถึง ไม่ลงมือกระทำ

3.6 เกณฑ์ของความสำเร็จ ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ คือ จำนวนครั้งที่เด็กจะต้องกระทำตามพฤติกรรมเป็นผลสำเร็จและถูกต้องในระดับ ดี คือในระดับทำได้ถูกต้อง แต่ต้องได้รับการกระตุ้นด้วยวาจา เป็นอย่างน้อยติดต่อกัน 4 ครั้งหรือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ติดต่อกัน 4 ครั้ง

3.7 การแปลความหมายทักษะการรับประทานอาหารจากระดับคะแนน

คะแนนรวมระหว่าง 132-176 หมายถึง มีทักษะการรับประทานอาหาร
อยู่ในระดับดีมาก

คะแนนรวมระหว่าง 88-131 หมายถึง มีทักษะการรับประทานอาหาร
อยู่ในระดับดี

คะแนนรวมระหว่าง 44-87 หมายถึง มีทักษะการรับประทานอาหาร
อยู่ในระดับพอใช้

คะแนนรวมระหว่าง 0-43 หมายถึง มีทักษะการรับประทานอาหาร
อยู่ในระดับน้อย

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ใช้การทดลองแบบ One – group Pretest/Posttest design (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2538 : 249) 1 กลุ่ม เป็นกลุ่มทดลองดังนี้

กลุ่มทดลอง	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
E	T ₁	X	T ₂

เมื่อ E แทน กลุ่มนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและไม่มีทักษะการรับประทานอาหาร

X แทน การฝึกโดยใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน

T₁ แทน การประเมินทักษะการรับประทานอาหารก่อนการฝึกโดยใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน

T₂ แทน การประเมินทักษะการรับประทานอาหารหลังการฝึกโดยใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน

2. ขั้นตอนการทดลอง

2.1 ก่อนดำเนินการทดลอง ขอให้บัณฑิตวิทยาลัยออกหนังสือเรียนเชิญผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองและขออนุญาตสถานสงเคราะห์ที่มีเด็กเป็นกลุ่มตัวอย่าง

2.2 ทำการทดสอบทักษะการรับประทานอาหาร กับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับฝึกได้ โดยใช้แบบประเมินผล จำนวน 11 ชุดฝึก กับกลุ่มตัวอย่างโดยทำการทดสอบเป็นรายบุคคล ใช้เวลาทดสอบกลุ่มทดลองเป็นเวลา 1 วัน

2.3 ดำเนินการทดลอง โดยผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยตัวเอง ใช้ระยะเวลาในการทดลอง 6 สัปดาห์ๆ ละ 4 วันๆละ 30 นาที (วันอังคารถึงวันศุกร์ ช่วงระหว่างเวลา 11.30 น. – 12.00 น.) ซึ่งกลุ่มทดลองจะได้รับการฝึกทักษะการรับประทานอาหารเป็นรายบุคคล โดยฝึกทักษะละ 4 ครั้งจำนวนทั้งสิ้น 11 ทักษะ รวม 44 ครั้ง ดังนี้

ลำดับที่	วัน	ชุดทักษะที่ใช้ฝึก
1	อังคาร – ศุกร์ พฤษภาคม – ศุกร์	ทักษะนำช้อนมาวางไว้ที่จานอาหารเหมือนเดิม ทักษะปิดริมฝีปาก พร้อมทั้งนำช้อนออกจากปาก เริ่มเคี้ยว
2	อังคาร - พุธ อังคาร – ศุกร์ พฤษภาคม – ศุกร์	ทักษะปิดริมฝีปาก พร้อมทั้งนำช้อนออกจากปาก เริ่มเคี้ยว ทักษะนำช้อนที่ตักอาหารแล้ว เข้าปาก ทักษะอำปากเพื่อรับอาหาร
3	อังคาร - พุธ อังคาร – ศุกร์ พฤษภาคม – ศุกร์	ทักษะอำปากเพื่อรับอาหาร ทักษะนำช้อนที่ตักอาหารไว้แล้ว ขึ้นสู่ปาก ทักษะนำส่วนปลายของช้อนด้านที่ตักอาหารตกลงไปในอาหาร
4	อังคาร - พุธ อังคาร – ศุกร์ พฤษภาคม – ศุกร์	ทักษะนำส่วนปลายของช้อนด้านที่ตักอาหารตกลงไปในอาหาร ทักษะยกช้อนไปที่จานอาหาร ทักษะใช้มือกำช้อนให้แน่น
5	อังคาร - พุธ อังคาร – ศุกร์ พฤษภาคม – ศุกร์	ทักษะใช้มือกำช้อนให้แน่น ทักษะเอื้อมมือไปจับที่ช้อน ทักษะมองที่ช้อน
6	อังคาร - พุธ อังคาร – ศุกร์	ทักษะมองที่ช้อน ทักษะมองอาหารที่วางอยู่ตรงหน้า

หมายเหตุ ระยะเวลาที่ใช้ดำเนินการทดลองระหว่างวันที่ 4 ก.พ. 45 – 15 มี.ค. 45

2.4 หลังสิ้นสุดการทดลองฝึกทักษะการรับประทานอาหาร โดยใช้ชุดทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับฝึกได้ ทำการทดสอบทักษะการรับประทานอาหารด้วยแบบประเมินผลทักษะการรับประทานอาหาร

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

- 1. สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่
 - 1.1 ค่ามัธยฐาน (Median) คำนวณจากสูตร สูตร (กานดา พุนลาภวี. 2530 :

$$\text{Mdn} = \left[\frac{\frac{X_N}{2} + \frac{X_N}{2} + 1}{2} \right]$$

เมื่อ	Mdn	แทน	ค่ามัธยฐาน
	N	แทน	จำนวนคะแนนหรือข้อมูลที่เป็นคู่
	$\frac{X_N}{2}$	แทน	เป็นคะแนนตัวที่ $\frac{N}{2}$
	$\frac{X_N}{2} + 1$	แทน	เป็นคะแนนตัวที่ $\frac{N}{2} + 1$

1.2 ค่าความเบี่ยงเบนควอไทล์ คำนวณจากสูตร (กานดา พุนลาภทวี. 2530 :

64)

$$Q = \frac{Q_3 - Q_1}{2}$$

เมื่อ	Q	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนควอไทล์
	Q_3	แทน	ค่าของข้อมูลที่แสดงให้ทราบว่า มี 75% หรือ 3/4 ของข้อมูลที่มีค่าต่ำกว่าหรือเท่ากับค่านี้
	Q_1	แทน	ค่าของข้อมูลที่แสดงให้ทราบว่า มี 25% หรือ 1/4 ของข้อมูลที่มีค่าต่ำกว่าหรือเท่ากับค่านี้

2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบทักษะการรับประทานอาหารก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้วิธีทดสอบแบบ Nonparametric ของ Wilcoxon Matched-Pairs Signed – Ranks Test คำนวณได้จากสูตร (นิภา ศรีไพโรจน์. 2528 : 111-113)

$$D = y - x$$

เมื่อ	D	แทน	ความแตกต่างของข้อมูลแต่ละคู่ก่อนและหลังการทดลอง
	x	แทน	คะแนนก่อนการทดลอง
	y	แทน	คะแนนหลังการทดลอง

$$E(T) = \frac{N(N+1)}{4}$$

$$S(T) = \sqrt{\frac{N(N+1)(2N+1)}{24}}$$

$$Z = \frac{T - E(T)}{S(T)}$$

โดยพิจารณาให้เลือกค่า T ที่ต่ำกว่า โดยไม่คำนึงถึงเครื่องหมายบวกและลบไปทดสอบ

เมื่อ T	แทน	ความแตกต่างของข้อมูลแต่ละคู่ก่อนและหลังการทดลอง
E (T)	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลรวมของอันดับที่น้อยกว่า
N	แทน	จำนวนนักเรียน
S (T)	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
Z	แทน	คะแนนมาตรฐาน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ จากการใช้ชุดทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์หังาน ปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การศึกษาระดับทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3 - 7 ปี ตามขั้นตอนการวิเคราะห์หังาน 11 ขั้นตอน ของเด็กคนที่ 1-8 รายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตาราง 4

ตาราง 4 ร้อยละของการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับปัญญา 3 - 7 ปี ตามขั้นตอนการวิเคราะห์ชั้น 11 ขั้นตอน
ของเด็กระดับ 1 - 8

ทักษะ ขั้นต้น	ร้อยละของการรับประทานอาหาร																															
	เด็กคนที่ 1				เด็กคนที่ 2				เด็กคนที่ 3				เด็กคนที่ 4				เด็กคนที่ 5				เด็กคนที่ 6				เด็กคนที่ 7				เด็กคนที่ 8			
	ครั้งที่ทดลอง				ครั้งที่ทดลอง				ครั้งที่ทดลอง				ครั้งที่ทดลอง				ครั้งที่ทดลอง				ครั้งที่ทดลอง				ครั้งที่ทดลอง				ครั้งที่ทดลอง			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4				
1	75	100	100	100	100	100	100	100	75	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	75	100	100	100	100	100	100	100				
2	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100				
3	75	75	75	75	100	100	100	75	75	75	100	100	100	75	75	75	100	75	100	100	75	75	100	75	100	100	100	100				
4	75	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	75	75	100	100	100	100	100	100	75	100	100	100	100	100	100	100				
5	75	75	100	75	100	100	100	75	75	100	100	100	75	100	100	100	100	100	100	100	75	100	100	100	100	100	100	100				
6	75	75	100	75	100	75	100	75	75	100	75	100	100	75	100	100	75	100	100	100	75	100	100	100	75	100	100	100				
7	100	75	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	75	100	100	100	75	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100				
8	75	75	100	75	100	100	100	75	75	100	100	100	100	75	100	100	75	100	100	100	75	100	100	100	75	100	100	100				
9	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	75	100	100	100	75	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100				
10	75	100	100	100	100	100	100	75	75	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100				
11	75	75	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100				

จากตาราง 4 แสดงว่า ระดับทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3-7 ปี จากการใช้ชุดการฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน 11 ขั้นตอนของเด็กคนที่ 1-8 พบว่า ผ่านตามเกณฑ์ของความสำเร็จที่ตั้งไว้ทุกทักษะ คือ ปฏิบัติเป็นผลสำเร็จและถูกต้องในระดับ ดี หรือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ติดต่อกัน 4 ครั้ง โดยครั้งที่ 1 ของการทดลองฝึกในแต่ละขั้นตอนการวิเคราะห์งาน พบว่า ระดับทักษะการรับประทานอาหารอยู่ในระดับ ดี หรือร้อยละ 75 เป็นส่วนใหญ่ คือ สามารถทำได้ถูกต้อง แต่ต้องได้รับการกระตุ้นด้วยวาจาและพัฒนาขึ้นตามลำดับจากครั้งที่ 2 จนกระทั่งในครั้งที่ 4 ของการทดลองฝึก พบว่า ระดับทักษะการรับประทานอาหารสูงขึ้นอยู่ในระดับ ดีมาก หรือร้อยละ 100 ในทุกทักษะ คือ ทำได้ถูกต้องโดยไม่ต้องช่วยเหลือ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานในการศึกษาค้นคว้าที่ว่า ทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ หลังการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานอยู่ในระดับดี

2. การเปรียบเทียบ ทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3-7 ปี หลังการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน รายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตาราง 5

ตาราง 5 การเปรียบเทียบทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3-7 ปี หลังการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน

คนที่	คะแนนทักษะ		ผลต่างของคะแนน (D= y - x)	อันดับที่ของความแตกต่าง	อันดับตามเครื่องหมาย		T
	ก่อนการทดลอง (X)	หลังการทดลอง (y)			บวก	ลบ	
1	48	161	113	1	1		0**
2	52	170	115	3	3		
3	48	164	116	2	2		
4	44	165	121	4.5	4.5	0	
5	48	169	121	4.5	4.5		
6	44	166	122	6.5	6.5		
7	44	166	122	6.5	6.5		
8	44	171	127	8	8		
Mdn	46	166		รวม	36		
Q	2.0	2.25					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 5 แสดงว่า คะแนนของทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3-7 ปี โดยใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานก่อนการทดลอง มีค่ามัธยฐาน 46 ค่าความเบี่ยงเบนควอไทล์ 2.0 ซึ่งนับว่ามีทักษะการรับประทานอาหารอยู่ในระดับน้อย หลังการทดลองมีค่ามัธยฐาน 166 ค่าความเบี่ยงเบนควอไทล์ 2.25 ซึ่งนับว่ามีทักษะการรับประทานอาหารอยู่ในระดับดี และพบว่า การฝึกเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3 - 7 ปี โดยใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน เด็กจะมีทักษะการรับประทานอาหารสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานในการศึกษาค้นคว้าที่ว่าทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3-7 ปี หลังการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานสูงขึ้น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงทดลอง เพื่อศึกษาทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ สามารถใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน ซึ่งสรุปขั้นตอนและผลของการศึกษาค้นคว้าได้ดังนี้

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ หลังการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน
2. เพื่อเปรียบเทียบการฝึกทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ก่อนและหลังการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. ทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ หลังการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานอยู่ในระดับดี
2. ทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ หลังการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานสูงขึ้น

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร เป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3-7 ปี ที่ไม่มีความพิการซ้ำซ้อน จากสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี
2. กลุ่มตัวอย่าง เป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3-7 ปี ที่ไม่มีทักษะการรับประทานอาหารที่ถูกต้องมาก่อน และมีความพร้อมด้านการทรงตัว การใช้กล้ามเนื้อเล็ก กล้ามเนื้อใหญ่ และการทำงานที่สัมพันธ์กันของตาและมือ จากสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี จำนวน 8 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ตรงตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

3.1 ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน แบ่งออกเป็น 11 ชุดฝึก

3.2 แผนการฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานมีทั้งหมด 11 แผน ในแต่ละแผนจะมีลำดับขั้นตอน

3.2.1 วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

3.2.2 อุปกรณ์

3.2.3 การเตรียมตัว

3.2.4 ขั้นตอนการฝึก ผู้วิจัยใช้แผนการฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน ซึ่งในแต่ละแผนจะมีขั้นตอนการฝึก ดังนี้

3.2.4.1 ผู้ฝึกสาธิตการปฏิบัติ พร้อมอธิบายขั้นตอน

3.2.4.2 ผู้ฝึกจับมือเด็กปฏิบัติ

3.2.4.3 ผู้ฝึกบอกให้เด็กปฏิบัติพร้อมให้การช่วยเหลือในบางขั้นตอน และลดการช่วยเหลือในแต่ละขั้นตอนลงเรื่อย ๆ จากการจับมือให้ปฏิบัติ แสดงท่าทางประกอบ คำอธิบาย ให้เหลือเพียงการแนะนำด้วยคำพูด พร้อมให้คำชมเชย

3.2.4.4 ให้เด็กปฏิบัติเองอีกครั้ง โดยผู้ฝึกคอยสังเกตและประเมินผล

3.2.5 การประเมินผล

3.3 แบบประเมินผลทักษะการรับประทานอาหาร แบ่งออกเป็น 11 ทักษะการรับประทานอาหาร ผู้วิจัยได้นำไปหาคุณภาพของแบบประเมินผลทักษะการรับประทานอาหาร โดยไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ ที่มีความรู้ด้านการฝึกเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้จำนวน 3 คน ตรวจสอบแก้ไข และพิจารณาความเหมาะสม

4. วิธีดำเนินการทดลอง

4.1 ก่อนการดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยขอให้นักจิตวิทยาลัวยออกหนังสือเพื่อเรียนเชิญผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองและขออนุญาตสถานสงเคราะห์ที่มีเด็กเป็นกลุ่มตัวอย่าง

4.2 ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์การทดลอง และการดำเนินการทดลองตามแผน การฝึกทักษะการรับประทานอาหารแก่ครูประจำชั้นของเด็กที่เป็นกลุ่มทดลอง

4.3 ผู้วิจัยทำการทดสอบทักษะการรับประทานอาหารก่อนทดลองด้วยแบบประเมินผลทักษะการรับประทานอาหาร จำนวน 11 ชุดฝึก ซึ่งทำการทดสอบเป็นรายบุคคล ใช้เวลาทดสอบกลุ่มทดลองเป็นเวลา 1 วัน

4.4 ผู้วิจัยทำการทดลองฝึกทักษะการรับประทานอาหาร โดยผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยตัวเอง ใช้ระยะเวลาในการทดลอง 6 สัปดาห์ๆ ละ 4 วันๆละ 30 นาที (วันอังคารถึงวันศุกร์ ช่วงระหว่างเวลา 11.30น.-12.00น.) ซึ่งกลุ่มทดลองจะได้รับการฝึกทักษะการรับประทานอาหารรายบุคคลโดยฝึกทักษะละ 4 ครั้งจำนวนทั้งสิ้น 11 ทักษะ รวม 44 ครั้ง

4.5 เมื่อทดลองครบ 6 สัปดาห์แล้ว ผู้วิจัยทำการทดสอบทักษะการรับประทานอาหารด้วยแบบประเมินผลทักษะการรับประทานอาหารชุดเดิมอีกครั้ง ซึ่งทำการทดสอบเป็นรายบุคคล

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. ทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3-7 ปี หลังการใช้ชุดการฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานสูงขึ้นอยู่ในระดับดี
2. ทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3-7 ปี หลังการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากการศึกษาผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3-7 ปี จากการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3-7 ปี ที่ได้รับการฝึกโดยการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานอยู่ในระดับดีในทุกทักษะ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1 ที่ตั้งไว้ ที่เกิดผลเช่นนี้เป็นเพราะชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน เป็นการฝึกที่ผู้วิจัยจะช่วยกลุ่มตัวอย่างในการรับประทานอาหาร และลดความช่วยเหลือลงทีละระดับ โดยเริ่มฝึกจากชุดฝึกสุดท้าย เมื่อเด็กสามารถทำได้ด้วยตนเองตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ จึงเริ่มฝึกในชุดต่อไปจนถึงชุดฝึกแรก ทำให้เด็กมองเห็นการทำงานแบบรูปธรรมที่ใช้การฝึกเป็นขั้น ๆ จึงใช้เป็นกลยุทธ์ในการส่งเสริมแบบแผนการรับรู้และความคิดในด้านความทรงจำ ความเข้าใจ ตลอดจนการประมวลปัญหาได้ด้วยตนเอง (Hickson, Blackman and Reis. 1995 : 170) และต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักการที่ว่า ทักษะเหล่านี้ต้องไม่ฝึกในรูปแบบที่เป็นทางการ เพราะจะทำให้เด็กไม่เกิดการเรียนรู้ (Drew, Hardman and Logan. 1996 : 240)

2. ทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3-7 ปี ที่ได้รับการฝึกโดยการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ตั้งไว้ ที่เกิดผลเช่นนี้เป็นเพราะการที่ครูมีวิธีการสอนโดยงานวิจัยด้านการศึกษา พร้อมกับเทคโนโลยีมาใช้และต้องปรับตัวเข้ากับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้ ต้องมีความรักให้แก่เด็ก และคิดเสมอว่าเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องให้ความรู้แก่เด็ก มีจิตวิทยากับเด็กพอสมควร โดยคำนึงถึงคุณค่าของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาว่ามีความเท่าเทียมเหมือนเด็กปกติทั่วไป และสามารถ

พัฒนาได้เท่าเด็กปกติทั่วไป (พรสวรรค์ เย็นสุดใจ. 2541 : 30) ซึ่งเด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาและความช่วยเหลือเท่าเทียมกัน ควรได้มีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองในทักษะที่เขาได้อยู่ เพื่อจะได้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ไม่ต้องเป็นภาระของบุคคลอื่นตลอดชีวิต และผู้ฝึกต้องเชื่อว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีความสามารถ และศักยภาพในตนเองสามารถพัฒนาตนให้เป็นบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณค่า และมีประสิทธิภาพ(พัชรวิทย์ เกตุแก่นจันทร์. 2539 : 16)

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการศึกษาครั้งนี้

1. จากการสังเกตในขณะที่ดำเนินการทดลองพบว่า เด็กสามารถปฏิบัติได้ดีในการฝึกทักษะการรับประทานอาหาร ถ้าอาหารนั้นเป็นอาหารที่เด็กชอบรับประทานเป็นพิเศษ เด็กจะมีความกระตือรือร้น มีความสุข สนุกสนาน มีสมาธิในการปฏิบัติตามคำชี้แจงของผู้ฝึกได้เป็นอย่างดี

2. จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเห็นได้ว่า การฝึกทักษะการรับประทานอาหารโดยใช้ชุดฝึกเชิงวิเคราะห์งาน นอกจากจะพัฒนาทักษะการรับประทานอาหารแล้ว ยังช่วยพัฒนาในด้านอื่น ๆ อีก คือ

2.1 ช่วยพัฒนาในด้านสังคม ทำให้เด็กมีมารยาทในการรับประทานอาหาร สามารถปฏิบัติตามคำชี้แจงที่ให้ทำในแผนการฝึก

2.2 ช่วยพัฒนาอารมณ์การฝึกทักษะการรับประทานอาหารช่วยให้เด็กมีความสุข กระตือรือร้นที่จะฝึกทักษะ เนื่องจากมีอาหารเป็นแรงเสริมทางบวก ตลอดจนจะช่วยให้เด็กมีสมาธิดีขึ้นร่วมด้วย

ข้อเสนอแนะในการใช้ผลการวิจัย

หากจะทำชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน ไปใช้ครั้งต่อไป ควรจัดกลุ่มการฝึกควรเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เพียง 1-2 คน เพื่อให้เด็กมีสมาธิในการเรียนรู้ ส่วนรูปภาพชุดการฝึกควรมีขนาดใหญ่มาก ๆ เพื่อเด็กสามารถมองเห็นได้ชัด และมีมือของผู้ฝึกที่ใช้จับช้อน ในรูปภาพควรอยู่ข้างเดียวกันกับมือของเด็กที่ใช้จับช้อนในลักษณะที่หันหน้าเข้าหากัน และการเลือกช้อน ควรเป็นช้อนที่มีด้ามช้อนใหญ่ แต่ส่วนปลายช้อนที่ใช้ตักอาหาร ควรเล็กเพื่อความพอดีกับปากของเด็ก

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาทักษะการรับประทานอาหาร จากการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน ในอุปกรณ์การรับประทานอาหารอื่น ๆ เช่น ส้อม มีด ตะเกียบ เป็นต้น เพื่อจะได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันในการใช้อุปกรณ์เหล่านี้หยิบจับอาหารบางประเภทตามความเหมาะสม
2. ควรมีการศึกษาวิธีการฝึกแบบอื่น ๆ ในการฝึกทักษะการรับประทานอาหาร เช่น Graduated Guidance Prompts Independence Training เป็นต้น เพื่อจะได้ทราบว่า จะใช้วิธีการใดที่จะช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จได้เร็วกว่า

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กานดา พูนลาภทวี. (2530). สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์.
- กัลยา สุตะบุตร "การแบ่งประเภทของภาวะปัญญาอ่อน ICD 10," วารสารราชานุกูล.
8 (24) : 27 ; กันยายน - ธันวาคม 2535.
- คณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. "เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา"
เอกสารประกอบการประชุมฝึกอบรมครูการศึกษาพิเศษรุ่นที่ 6 เรื่องเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา. กรุงเทพฯ : กองวิชาการกรมสามัญศึกษา, 2539.
- จันทร์เพ็ญ เหล่านรเศรษฐ์. ผลของการฝึกโดยใช้หลักการวิเคราะห์งาน เพื่อพัฒนาทักษะการทำความสะอาดเสื้อผ้าของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับเซวี่
ปัญญา 35 - 50. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ, 2544. ถ่ายเอกสาร.
- ชวาลา เขียรธนู และกัลยา สุตะบุตร. ความรู้เรื่องปัญญาอ่อน. กรุงเทพฯ :
ห้องคอมพิวเตอร์ฝ่ายวิชาการ โรงพยาบาลราชานุกูล, 2538.
- นิภา ศรีไพโรจน์. สถิตินอนพาราเมตริก. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2538
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม. การศึกษาประสิทธิภาพของแบบฝึกการช่วยเหลือตนเอง
ด้านการแต่งกายเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักการวิเคราะห์งานของเด็กกลุ่มอาการ
ดาวน์. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2539.
ถ่ายเอกสาร.
- ผดุง อารยะวิญญู. การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ. กรุงเทพฯ :
บรรณากิจ, 2533.
- พรสวรรค์ เย็นสุดใจ. (2541). ชุดการสอนวีดิทัศน์ เรื่องอุปนิสัยการกลุ่มอาการดาวน์.
ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พัชรวิทย์ เกตุแก่นจันทร์. "การเรียนรู้ระหว่างเด็กที่มีความบกพร่องทางสติ
ปัญญากับเด็กปกติ," ในเอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องการเรียนรู้ระหว่างเด็กที่มี
ความบกพร่องทางสติปัญญากับเด็กปกติ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ, 2542.
- _____. แนวความคิดใหม่เกี่ยวกับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา.
(เอกสารประกอบการสอน). กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ, 2537. อัดสำเนา.
- _____. สมองกับการเรียนรู้. (เอกสารประกอบฝึกอบรมครูการศึกษาพิเศษรุ่นที่6)
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เฟสท์, 2539

- วิทย์ เทียงบุญธรรม. พจนานุกรมไทย ฉบับมหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : นันทชัย, 2530.
- ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. หลักการวิจัยทางการศึกษา. ภาควิชาวัดผล และการวิจัยทางการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ: ทวีกิจการพิมพ์, 2538
- สมเกต อุทธโยธา. การใช้วิธีย้อนกลับอย่างต่อเนื่องในการสอนการช่วยเหลือตัวเองของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับเขาวงกตปัญญา 50 – 70.
ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ :มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2539. ถ่ายเอกสาร.
- สุวิมล อุดมพิริยะศักดิ์. คู่มือการเลี้ยงดูเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นสำหรับผู้ปกครอง พิมพ์ครั้งที่ 2 : กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, :2538.
- ศรียา นิยมธรรม. การเรียนร่วมสำหรับเด็กปัญญาอ่อน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2543.
- ศูนย์พัฒนาการศึกษาแห่งประเทศไทย ทบวงมหาวิทยาลัย. คู่มือการจัดการเรียนร่วม.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2539.
- American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. 4th ed. Washington,DC : American Psychiatric Press, 1994.
- Clifford, Drew J., Hardman L. Michael and Logan R. Donald. Mental Retardation A Life Cycle Approach. 6th ed. New Jersey : A Simon & Schuster, 1996.
- Clifford, Drew J., Logan R. Donald and Hardman L. Michael. Mental Retardation A Life Cycle Approach. 5th ed. New York : Mamillan Publishing, 1992.
- Hickson, Linda, Blackman, Leonard S. and Reis, Elizabeth M. Mental Retardation Foundations of Educational Programming. Needham Heights :
Simon & Schuster, 1995
- Matson, Johnny L. Handbook of Behavior Modification with the Mentally Retarded. 2nd ed. New York : A Devision of Plenum,1990.
- Newman, Sarah. Small Step Forward. London & Philadelphia : Jessica Kingsley, 1999.
- Snell, E. Martha. Systematic Instructional of Persons with Severe Handicaps. 3rd ed. London : A Bell & Howell, 1987.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ชุดการฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน

ชุดฝึกที่ 1 นำช้อนมาวางไว้ที่จานอาหาร

ชุดฝึกที่ 2 ปิดริมฝีปาก พร้อมทั้งนำช้อนออกจากปากเริ่มเคี้ยว

ชุดฝึกที่ 3 นำช้อนที่ตักอาหารแล้วเข้าปาก

ชุดฝึกที่ 4 อ้าปากเพื่อรับอาหาร

ชุดฝึกที่ 5 นำช้อนที่ตักอาหารไว้แล้วขึ้นสู่ปาก

ชุดฝึกที่ 6 นำส่วนปลายของช้อนด้านที่ตักอาหาร ตกลงไปในอาหาร

ชุดฝึกที่ 7 ยกช้อนไปที่จานอาหาร

ชุดฝึกที่ 8 ใช้มือจับช้อนให้แน่น

ชุดฝึกที่ 9 เอื้อมมือไปจับที่ช้อน

ชุดฝึกที่ 10 มองที่ช้อน

ชุดฝึกที่ 11 มองอาหารที่วางอยู่ตรงหน้า

ภาคผนวก ข

แผนการฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน

แผนการฝึกที่ 1

เรื่อง นำขนมมาวางไว้ที่จานอาหาร

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เด็กสามารถนำขนมมาวางไว้ที่จานอาหารได้อย่างถูกต้อง

อุปกรณ์

จาน 2 ใบ, ช้อน 2 คัน, แก้ว 2 ตัว, โตะ 1 ตัว และอาหาร 2 ชุด

การเตรียมตัว

จัดอาหารใส่จานวางไว้บนโตะอาหารให้อยู่ตรงหน้าเด็ก โดยให้เด็กนั่งบนเก้าอี้ในท่าพร้อมที่จะรับประทานอาหาร

ขั้นตอนการฝึก

1. ผู้ฝึกสาธิตการนำขนมมาวางไว้ที่จานอาหาร พร้อมอธิบายขั้นตอน คือ
 - 1.1 ผู้ฝึกและเด็กนั่งเก้าอี้หันหน้าเข้าหากัน จัดอาหารใส่จานวางบนโตะอาหาร พร้อมช้อนตรงหน้าเด็ก
 - 1.2 ผู้ฝึกแสดงให้เห็นถึงการนำช้อนออกจากปาก แล้วนำมาวางที่จานอาหารเหมือนเดิม
2. ผู้ฝึกยืนด้านหลังเด็กที่นั่งอยู่บนเก้าอี้ โดยจับมือเด็กทำในขณะที่เด็กกำลังนำช้อนออกจากปาก เพื่อให้เด็กนำขนมมาวางไว้ที่จานอาหารเหมือนเดิม
3. ผู้ฝึกบอกให้เด็กทำพร้อมให้การช่วยเหลือในบางขั้นตอน โดยการจับมือแสดงท่าทาง หรือชี้แนะด้วยคำพูดและลดการช่วยเหลือในแต่ละขั้นตอนลงเรื่อย ๆ จากการจับมือให้ทำแสดงท่าทางประกอบคำอธิบาย ให้เหลือเพียงการแนะด้วยคำพูด พร้อมให้คำชมเชยเมื่อเด็กสามารถนำขนมมาวางไว้ที่จานอาหารเหมือนเดิมได้
4. ให้เด็กทำเองอีกครั้ง โดยผู้ฝึกคอยสังเกตและประเมินผลระดับความสามารถของเด็ก

การประเมินผล

เด็กสามารถนำขนมมาวางไว้ที่จานอาหารเหมือนเดิมได้ เกณฑ์การผ่าน เด็กจะต้องมีความสามารถอยู่ในระดับ ดี คือในระดับทำได้ถูกต้อง แต่ต้องได้รับการกระตุ้นด้วยวาจาเป็นอย่างน้อยติดต่อกัน 4 ครั้งหรือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ติดต่อกัน 4 ครั้ง

แผนการฝึกที่ 2

เรื่อง ปิดริมฝีปาก พร้อมทั้งนำช้อนออกจากปาก เริ่มเคี้ยว

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เด็กสามารถปิดริมฝีปาก พร้อมทั้งนำช้อนออกจากปาก เริ่มเคี้ยวได้อย่างถูกต้อง

อุปกรณ์

จาน 2 ใบ, ช้อน 2 คัน, แก้ว 2 ตัว, โต๊ะ 1 ตัว และอาหาร 2 ชุด

การเตรียมตัว

จัดอาหารใส่จานวางไว้บนโต๊ะอาหารให้อยู่ตรงหน้าเด็ก โดยให้เด็กนั่งบนเก้าอี้ในท่าพร้อมที่จะรับประทานอาหาร

ขั้นตอนการฝึก

1. ผู้ฝึกสาธิตปิดริมฝีปาก พร้อมทั้งนำช้อนออกจากปาก เริ่มเคี้ยว พร้อมอธิบายขั้นตอน คือ

1.1 ผู้ฝึกและเด็กนั่งเก้าอี้หันหน้าเข้าหากัน จัดอาหารใส่จานวางบนโต๊ะอาหาร พร้อมช้อนตรงหน้าเด็ก

1.2 ผู้ฝึกแสดงให้เห็นถึงการปิดริมฝีปาก เพื่อป้องกันอาหารไม่ให้ออกจากปาก พร้อมทั้งนำช้อนออกจากปากและเริ่มเคี้ยวอาหาร

2. ผู้ฝึกยืนด้านหลังเด็กที่นั่งอยู่บนเก้าอี้ โดยจับมือเด็กทำ โดยใช้มือซ้ายของผู้ฝึกดันคางของเด็กเพื่อให้เด็กหุบริมฝีปาก ส่วนมือขวาของผู้ฝึกจับมือเด็ก เพื่อให้เด็กนำช้อนออกจากปากแล้วเริ่มเคี้ยวอาหารได้

3. ผู้ฝึกบอกรให้เด็กทำพร้อมให้การช่วยเหลือในบางขั้นตอน โดยการจับมือแสดงท่าทาง หรือชี้แนะด้วยคำพูดและลดการช่วยเหลือในแต่ละขั้นตอนลงเรื่อย ๆ จากการจับมือให้ทำแสดงท่าทางประกอบคำอธิบาย ให้เหลือเพียงการแนะด้วยคำพูด พร้อมให้คำชมเชยเมื่อเด็กสามารถปิดริมฝีปาก โดยไม่ให้อาหารหลุดออกจากปาก พร้อมทั้งนำช้อนออกจากปากและเริ่มเคี้ยวอาหารได้

4. ให้เด็กทำเองอีกครั้ง โดยผู้ฝึกคอยสังเกตและประเมินผลระดับความสามารถของเด็ก

การประเมินผล

เด็กสามารถปิดริมฝีปาก พร้อมทั้งนำช้อนออกจากปากและเริ่มเคี้ยวอาหารได้ เกณฑ์การผ่าน เด็กจะต้องมีความสามารถอยู่ในระดับ ดี คือในระดับทำได้ถูกต้อง แต่ต้องได้รับการกระตุ้นด้วยวาจา เป็นอย่างน้อยติดต่อกัน 4 ครั้งหรือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ติดต่อกัน 4 ครั้ง

แผนการฝึกที่ 3

เรื่อง นำช้อนที่ตักอาหารแล้ว เข้าปาก

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เด็กสามารถนำช้อนที่ตักอาหารแล้ว เข้าปากได้อย่างถูกต้อง

อุปกรณ์

จาน 2 ใบ, ช้อน 2 คัน, แก้ว 2 ตัว, โต๊ะ 1 ตัว และอาหาร 2 ชุด

การเตรียมตัว

จัดอาหารใส่จานวางไว้บนโต๊ะอาหารให้อยู่ตรงหน้าเด็ก โดยให้เด็กนั่งบนเก้าอี้ในท่าพร้อมที่จะรับประทานอาหาร

ขั้นตอนการฝึก

1. ผู้ฝึกสาธิตการนำช้อนที่ตักอาหารแล้ว เข้าปาก พร้อมอธิบายขั้นตอน คือ
 - 1.1 ผู้ฝึกและเด็กนั่งเก้าอี้หันหน้าเข้าหากัน จัดอาหารใส่จานวางบนโต๊ะอาหาร พร้อมช้อนตรงหน้าเด็ก
 - 1.2 ผู้ฝึกแสดงให้เห็นถึงการนำช้อนที่ตักอาหารแล้ว เข้าปาก
2. ผู้ฝึกยืนด้านหลังเด็กที่นั่งอยู่บนเก้าอี้ โดยจับมือเด็กทำ โดยใช้มือซ้ายของผู้ฝึกกดคางของเด็กลงเพื่อให้เด็กอ้าปาก เพื่อรับอาหาร ส่วนมือขวาของผู้ฝึกจับมือเด็ก เพื่อให้เด็กนำช้อนด้านที่ตักอาหารไว้แล้ว เข้าปาก
3. ผู้ฝึกบอกให้เด็กทำพร้อมให้การช่วยเหลือในบางขั้นตอน โดยการจับมือแสดงท่าทาง หรือชี้แนะด้วยคำพูดและลดการช่วยเหลือในแต่ละขั้นตอนลงเรื่อย ๆ จากการจับมือให้ทำแสดงท่าทางประกอบคำอธิบาย ให้เหลือเพียงการแนะด้วยคำพูด พร้อมให้คำชมเชยเมื่อเด็กสามารถนำช้อนที่ตักอาหารแล้ว เข้าปากได้ โดยปลายช้อนเข้าปากทั้งหมดและไม่เอียงปลายช้อน ทำให้อาหารหล่นได้
4. ให้เด็กทำเองอีกครั้ง โดยผู้ฝึกคอยสังเกตและประเมินผลระดับความสามารถของเด็ก

การประเมินผล

เด็กสามารถนำช้อนที่ตักอาหารแล้ว เข้าปากได้ เกณฑ์การผ่าน เด็กจะต้องมีความสามารถอยู่ในระดับ ดี คือในระดับทำได้ถูกต้อง แต่ต้องได้รับการกระตุ้นด้วยวาจาเป็นอย่างน้อยติดต่อกัน 4 ครั้งหรือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ติดต่อกัน 4 ครั้ง

แผนการฝึกที่ 4

เรื่อง อ้าปากเพื่อรับอาหาร

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เด็กสามารถอ้าปากเพื่อรับอาหารได้อย่างถูกต้อง

อุปกรณ์

จาน 2 ใบ, ช้อน 2 คัน, แก้ว 2 ตัว, โต้ะ 1 ตัว และอาหาร 2 ชุด

การเตรียมตัว

จัดอาหารใส่จานวางไว้บนโต๊ะอาหารให้อยู่ตรงหน้าเด็ก โดยให้เด็กนั่งบนเก้าอี้ในท่าพร้อมที่จะรับประทานอาหาร

ขั้นตอนการฝึก

1. ผู้ฝึกสาธิตการอ้าปากเพื่อรับอาหาร พร้อมอธิบายขั้นตอน คือ
 - 1.1 ผู้ฝึกและเด็กนั่งเก้าอี้หันหน้าเข้าหากัน จัดอาหารใส่จานวางบนโต๊ะอาหารพร้อมช้อนตรงหน้าเด็ก
 - 1.2 ผู้ฝึกแสดงให้เห็นถึงการอ้าปากเพื่อรับอาหาร เมื่อยกช้อนที่ตักอาหารไว้แล้วขึ้นสู่ปาก
2. ผู้ฝึกยืนด้านหลังเด็กที่นั่งอยู่บนเก้าอี้ โดยจับมือเด็กทำ โดยใช้มือซ้ายของผู้ฝึกกดคางของเด็กลงเพื่อให้เด็กอ้าปาก เพื่อเตรียมรับอาหาร เมื่อช้อนที่ตักอาหารแล้ว กำลังจะเข้าสู่ปาก
3. ผู้ฝึกบอกให้เด็กทำพร้อมให้การช่วยเหลือในบางขั้นตอน โดยการจับมือแสดงท่าทาง หรือชี้แนะด้วยคำพูดและลดการช่วยเหลือในแต่ละขั้นตอนลงเรื่อย ๆ จากการจับมือให้ทำแสดงท่าทางประกอบคำอธิบาย ให้เหลือเพียงการแนะด้วยคำพูด พร้อมให้คำชมเชยเมื่อเด็กสามารถอ้าปากเพื่อรับอาหารได้
4. ให้เด็กทำเองอีกครั้ง โดยผู้ฝึกคอยสังเกตและประเมินผลระดับความสามารถของเด็ก

การประเมินผล

เด็กสามารถอ้าปากเพื่อรับอาหารได้ เกณฑ์การผ่าน เด็กจะต้องมีความสามารถอยู่ในระดับ ดี คือในระดับทำได้ถูกต้อง แต่ต้องได้รับการกระตุ้นด้วยวาจา เป็นอย่างน้อย ติดต่อกัน 4 ครั้งหรือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ติดต่อกัน 4 ครั้ง

แผนการฝึกที่ 5

เรื่อง นำช้อนที่ตักอาหารไว้แล้ว ขึ้นสู่ปาก

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เด็กสามารถนำช้อนที่ตักอาหารไว้แล้ว ขึ้นสู่ปากได้อย่างถูกต้อง

อุปกรณ์

จาน 2 ใบ, ช้อน 2 คัน, แก้ว 2 ตัว, โต้ะ 1 ตัว และอาหาร 2 ชุด

การเตรียมตัว

จัดอาหารใส่จานวางไว้บนโต๊ะอาหารให้อยู่ตรงหน้าเด็ก โดยให้เด็กนั่งบนเก้าอี้ในท่าพร้อมที่จะรับประทานอาหาร

ขั้นตอนการฝึก

1. ผู้ฝึกสาธิตการนำช้อนที่ตักอาหารไว้แล้ว ขึ้นสู่ปาก พร้อมอธิบายขั้นตอน คือ
 - 1.1 ผู้ฝึกและเด็กนั่งเก้าอี้หันหน้าเข้าหากัน จัดอาหารใส่จานวางบนโต๊ะอาหาร พร้อมช้อนตรงหน้าเด็ก
 - 1.2 ผู้ฝึกแสดงให้เห็นถึงการนำช้อนที่ตักอาหารไว้แล้ว ขึ้นสู่ปากเพื่อรับประทานอาหาร
2. ผู้ฝึกยืนด้านหลังเด็กที่นั่งอยู่บนเก้าอี้ โดยใช้มือขวาของผู้ฝึกจับมือขวาของเด็ก จับที่ช้อนด้านที่ตักอาหารไว้แล้ว ยกขึ้นสู่ปาก
3. ผู้ฝึกบอกให้เด็กทำพร้อมให้การช่วยเหลือในบางขั้นตอน โดยการจับมือแสดงท่าทาง หรือชี้แนะด้วยคำพูดและลดการช่วยเหลือในแต่ละขั้นตอนลงเรื่อย ๆ จากการจับมือให้ทำแสดงท่าทางประกอบคำอธิบาย ให้เหลือเพียงการแนะด้วยคำพูด พร้อมให้คำชมเชยเมื่อเด็กสามารถจับที่ช้อนด้านที่ตักอาหารไว้แล้ว ยกขึ้นสู่ปากได้ โดยหงายปลายช้อนขึ้น ไม่เอียงช้อนหรือทำอาหารตกหล่น
4. ให้เด็กทำเองอีกครั้ง โดยผู้ฝึกคอยสังเกตและประเมินผลระดับความสามารถของเด็ก

การประเมินผล

เด็กสามารถนำช้อนที่ตักอาหารไว้แล้ว ขึ้นสู่ปากได้ เกณฑ์การผ่าน เด็กจะต้องมีความสามารถอยู่ในระดับ ดี คือในระดับทำได้ถูกต้อง แต่ต้องได้รับการกระตุ้นด้วยวาจาเป็นอย่างน้อยติดต่อกัน 4 ครั้งหรือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ติดต่อกัน 4 ครั้ง

แผนการฝึกที่ 6

เรื่อง นำส่วนปลายของข้อด้านที่ตักอาหาร ตกลงไปในอาหาร

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เด็กสามารถนำส่วนปลายของข้อด้านที่ตักอาหาร ตกลงไปในอาหารได้อย่างถูกต้อง

อุปกรณ์

จาน 2 ใบ, ช้อน 2 คัน, แก้ว 2 ตัว, โต้ะ 1 ตัว และอาหาร 2 ชุด

การเตรียมตัว

จัดอาหารใส่จานวางไว้บนโต๊ะอาหารให้อยู่ตรงหน้าเด็ก โดยให้เด็กนั่งบนเก้าอี้ในท่าพร้อมที่จะรับประทานอาหาร

ขั้นตอนการฝึก

1. ผู้ฝึกสาธิตการนำส่วนปลายของข้อด้านที่ตักอาหาร ตกลงไปในอาหาร พร้อมอธิบายขั้นตอน คือ

1.1 ผู้ฝึกและเด็กนั่งเก้าอี้หันหน้าเข้าหากัน จัดอาหารใส่จานวางบนโต๊ะอาหาร พร้อมช้อนตรงหน้าเด็ก

1.2 ผู้ฝึกแสดงให้เห็นถึงการนำส่วนปลายของข้อด้านที่ตักอาหาร ตกลงไปในอาหาร ให้ได้อาหารเต็มช้อน

2. ผู้ฝึกยืนด้านหลังเด็กที่นั่งอยู่บนเก้าอี้ โดยใช้มือขวาของผู้ฝึกจับมือขวาของเด็ก จับที่ด้ามช้อนไว้เรียบร้อยแล้ว และนำส่วนปลายของข้อเอียงทำมุมประมาณ 45 องศา ตกลงไปในอาหาร ให้ได้อาหารจนเต็มช้อนและหงายส่วนปลายของข้อขึ้น พร้อมที่จะรับประทานอาหาร

3. ผู้ฝึกบอกให้เด็กทำพร้อมให้การช่วยเหลือในบางขั้นตอน โดยการจับมือแสดงท่าทางหรือชี้แนะด้วยคำพูดและลดการช่วยเหลือในแต่ละขั้นตอนลงเรื่อย ๆ จากการจับมือให้ทำแสดงท่าทางประกอบคำอธิบาย ให้เหลือเพียงการแนะด้วยคำพูด พร้อมให้คำชมเชย เมื่อเด็กสามารถนำส่วนปลายของข้อด้านที่ตักอาหาร ตกลงไปในอาหาร จนได้อาหารเต็มช้อนได้

4. ให้เด็กทำเองอีกครั้ง โดยผู้ฝึกคอยสังเกตและประเมินผลระดับความสามารถของเด็ก

การประเมินผล

เด็กสามารถนำส่วนปลายของข้อด้านที่ตักอาหาร ตกลงไปในอาหารได้ เกณฑ์การผ่าน เด็กจะต้องมีความสามารถอยู่ในระดับ ดี คือในระดับทำได้ถูกต้อง แต่ต้องได้รับการกระตุ้นด้วยวาจา เป็นอย่างน้อยติดต่อกัน 4 ครั้งหรือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ติดต่อกัน 4 ครั้ง

แผนการฝึกที่ 7

เรื่อง ยกช้อนไปที่จานอาหาร

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เด็กสามารถยกช้อนไปที่จานอาหารได้อย่างถูกต้อง

อุปกรณ์

จาน 2 ใบ, ช้อน 2 คัน, แก้ว 2 ตัว, โต้ะ 1 ตัว และอาหาร 2 ชุด

การเตรียมตัว

จัดอาหารใส่จานวางไว้บนโต๊ะอาหารให้อยู่ตรงหน้าเด็ก โดยให้เด็กนั่งบนเก้าอี้ในท่าพร้อมที่จะรับประทานอาหาร

ขั้นตอนการฝึก

1. ผู้ฝึกสาธิตการยกช้อนไปที่จานอาหาร พร้อมอธิบายขั้นตอน คือ
 - 1.1 ผู้ฝึกและเด็กนั่งเก้าอี้หันหน้าเข้าหากัน จัดอาหารใส่จานวางบนโต๊ะอาหาร พร้อมช้อนตรงหน้าเด็ก
 - 1.2 ผู้ฝึกแสดงให้เห็นถึงการยกช้อนไปที่จานอาหาร เพื่อนำไปตักอาหาร
2. ผู้ฝึกยืนด้านหลังเด็กที่นั่งอยู่บนเก้าอี้ โดยใช้มือขวาของผู้ฝึกจับมือขวาของเด็ก จับที่ด้ามช้อน และนำส่วนปลายของช้อนไปที่จานอาหาร พร้อมทั้งจะตักอาหาร
3. ผู้ฝึกบอกให้เด็กทำพร้อมให้การช่วยเหลือในบางขั้นตอน โดยการจับมือแสดงท่าทาง หรือชี้แนะด้วยคำพูดและลดการช่วยเหลือในแต่ละขั้นตอนลงเรื่อย ๆ จากการจับมือให้ทำแสดงท่าทางประกอบคำอธิบาย ให้เหลือเพียงการแนะด้วยคำพูด พร้อมให้คำชมเชยเมื่อเด็กสามารถยกช้อนไปที่จานอาหารได้
4. ให้เด็กทำเองอีกครั้ง โดยผู้ฝึกคอยสังเกตและประเมินผลระดับความสามารถของเด็ก

การประเมินผล

เด็กสามารถยกช้อนไปที่จานอาหารได้ เกณฑ์การผ่าน เด็กจะต้องมีความสามารถอยู่ในระดับ ดี คือในระดับทำได้ถูกต้อง แต่ต้องได้รับการกระตุ้นด้วยวาจา เป็นอย่างน้อย ติดต่อกัน 4 ครั้งหรือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ติดต่อกัน 4 ครั้ง

แผนการฝึกที่ 8

เรื่อง ใช้มือจับช้อนให้แน่น

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เด็กสามารถใช้มือจับช้อนให้แน่นได้อย่างถูกต้อง

อุปกรณ์

จาน 2 ใบ, ช้อน 2 คัน, แก้ว 2 ตัว, โต้ะ 1 ตัว และอาหาร 2 ชุด

การเตรียมตัว

จัดอาหารใส่จานวางไว้บนโต๊ะอาหารให้อยู่ตรงหน้าเด็ก โดยให้เด็กนั่งบนเก้าอี้ในท่าพร้อมที่จะรับประทานอาหาร

ขั้นตอนการฝึก

1. ผู้ฝึกสาธิตการใช้มือจับช้อนให้แน่น พร้อมอธิบายขั้นตอน คือ
 - 1.1 ผู้ฝึกและเด็กนั่งเก้าอี้หันหน้าเข้าหากัน จัดอาหารใส่จานวางบนโต๊ะอาหาร พร้อมช้อนตรงหน้าเด็ก
 - 1.2 ผู้ฝึกแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่อยู่ในจานคืออาหารที่จะรับประทาน โดยจับขอบจานอาหารยกให้เด็กดู
2. ผู้ฝึกยืนด้านหลังเด็กที่นั่งอยู่บนเก้าอี้ โดยใช้มือขวาของผู้ฝึกจับมือขวาของเด็ก จับที่ด้ามช้อนห่างจากส่วนปลายช้อน ประมาณ 1 ถึง 1.5 นิ้ว โดยใช้นิ้วโป้งและนิ้วชี้จับ ส่วนปลายของนิ้วกลางรองที่ฐานด้ามช้อนให้แน่น ให้ส่วนปลายช้อนหงายขึ้น พร้อมที่จะตักอาหาร
3. ผู้ฝึกบอกให้เด็กทำพร้อมให้การช่วยเหลือในบางขั้นตอน โดยการจับมือแสดงท่าทาง หรือชี้แนะด้วยคำพูดและลดการช่วยเหลือในแต่ละขั้นตอนลงเรื่อย ๆ จากการจับมือให้ทำแสดงท่าทางประกอบคำอธิบาย ให้เหลือเพียงการแนะด้วยคำพูด พร้อมให้คำชมเชยเมื่อเด็กสามารถใช้มือจับช้อนให้แน่นได้ ในท่าทางที่ถูกต้อง
4. ให้เด็กทำเองอีกครั้ง โดยผู้ฝึกคอยสังเกตและประเมินผลระดับความสามารถของเด็ก

การประเมินผล

เด็กสามารถใช้มือจับช้อนให้แน่นได้ เกณฑ์การผ่าน เด็กจะต้องมีความสามารถอยู่ในระดับ ดี คือในระดับทำได้ถูกต้อง แต่ต้องได้รับการกระตุ้นด้วยวาจา เป็นอย่างน้อย ติดต่อกัน 4 ครั้งหรือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ติดต่อกัน 4 ครั้ง

แผนการฝึกที่ 9

เรื่อง เอื้อมมือไปจับที่ช้อน

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เด็กสามารถเอื้อมมือไปจับที่ช้อนได้อย่างถูกต้อง

อุปกรณ์

จาน 2 ใบ, ช้อน 2 คัน, แก้ว 2 ตัว, โต้ะ 1 ตัว และอาหาร 2 ชุด

การเตรียมตัว

จัดอาหารใส่จานวางไว้บนโต๊ะอาหารให้อยู่ตรงหน้าเด็ก โดยให้เด็กนั่งบนเก้าอี้ในท่าพร้อมที่จะรับประทานอาหาร

ขั้นตอนการฝึก

1. ผู้ฝึกสาธิตการเอื้อมมือไปจับที่ด้ามช้อน พร้อมอธิบายขั้นตอน คือ
 - 1.1 ผู้ฝึกและเด็กนั่งเก้าอี้หันหน้าเข้าหากัน จัดอาหารใส่จานวางบนโต๊ะอาหารพร้อมช้อนตรงหน้าเด็ก
 - 1.2 ผู้ฝึกแสดงให้เห็นถึงการนำอุปกรณ์ไปเพื่อตักอาหารได้ นั่นคือ ช้อน โดยเด็กต้องเอื้อมมือไปจับที่ด้ามช้อน
2. ผู้ฝึกให้เด็กเอื้อมมือไปจับที่ด้ามช้อน โดยใช้มือขวาของผู้ฝึกจับมือขวาของเด็กเอื้อมมือไปจับที่ด้ามช้อนห่างจากส่วนปลายช้อน ประมาณ 1 ถึง 1.5 นิ้ว โดยใช้นิ้วโป้งและนิ้วชี้จับส่วนปลายของนิ้วกลางรองที่ฐานด้ามช้อน ให้ส่วนปลายช้อนหงายขึ้น พร้อมทั้งจะตักอาหาร
3. ผู้ฝึกบอกให้เด็กทำพร้อมให้การช่วยเหลือในบางขั้นตอน โดยการจับมือแสดงท่าทาง หรือชี้แนะด้วยคำพูดและลดการช่วยเหลือในแต่ละขั้นตอนลงเรื่อย ๆ จากการจับมือให้ทำแสดงท่าทางประกอบคำอธิบาย ให้เหลือเพียงการแนะด้วยคำพูด พร้อมให้คำชมเชยเมื่อเด็กสามารถเอื้อมมือไปจับที่ด้ามช้อนได้
4. ให้เด็กทำเองอีกครั้ง โดยผู้ฝึกคอยสังเกตและประเมินผลระดับความสามารถของเด็ก

การประเมินผล

เด็กสามารถเอื้อมมือไปจับที่ด้ามช้อนได้ เกณฑ์การผ่าน เด็กจะต้องมีความสามารถอยู่ในระดับ ดี คือในระดับทำได้ถูกต้อง แต่ต้องได้รับการกระตุ้นด้วยวาจา เป็นอย่างน้อยติดต่อกัน 4 ครั้งหรือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ติดต่อกัน 4 ครั้ง

แผนการฝึกที่ 10

เรื่อง มองที่ช้อน

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เด็กสามารถมองที่ช้อนได้อย่างถูกต้อง

อุปกรณ์

จาน 2 ใบ, ช้อน 2 คัน, แก้ว 2 ตัว, โตะ 1 ตัว และอาหาร 2 ชุด

การเตรียมตัว

จัดอาหารใส่จานวางไว้บนโตะอาหารให้อยู่ตรงหน้าเด็ก โดยให้เด็กนั่งบนเก้าอี้ในท่าพร้อมที่จะรับประทานอาหาร

ขั้นตอนการฝึก

1. ผู้ฝึกสาธิตการมองที่ช้อนที่จัดวางไว้อยู่ด้านข้างจาน พร้อมอธิบายขั้นตอน คือ
 - 1.1 ผู้ฝึกและเด็กนั่งเก้าอี้หันหน้าเข้าหากัน จัดอาหารใส่จานวางบนโตะอาหาร พร้อมช้อนตรงหน้าเด็ก
 - 1.2 ผู้ฝึกแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่จะสามารถใช้ตักอาหารเพื่อรับประทานได้ คือ อุปกรณ์ช้อน โดยชี้ไปที่ช้อนให้เด็กดู
2. ผู้ฝึกให้เด็กมองที่ช้อนที่จัดวางไว้อยู่ด้านข้างจาน โดยจับมือเด็กทำ พร้อมอธิบายให้ดู
3. ผู้ฝึกบอกให้เด็กทำพร้อมให้การช่วยเหลือในบางขั้นตอน โดยการจับมือแสดงท่าทาง หรือชี้แนะด้วยคำพูดและลดการช่วยเหลือในแต่ละขั้นตอนลงเรื่อย ๆ จากการจับมือให้ทำแสดงท่าทางประกอบคำอธิบาย ให้เหลือเพียงการแนะด้วยคำพูด พร้อมให้คำชมเชยเมื่อเด็กสามารถทราบว่าสิ่งที่อยู่ด้านข้างจาน คือช้อนที่ใช้สำหรับตักอาหารเพื่อรับประทานได้
4. ให้เด็กทำเองอีกครั้ง โดยผู้ฝึกคอยสังเกตและประเมินผลระดับความสามารถของเด็ก

การประเมินผล

เด็กสามารถมองที่ช้อน ซึ่งเป็นอุปกรณ์ในการใช้ตักอาหารที่จะรับประทานได้ เกณฑ์การผ่าน เด็กจะต้องมีความสามารถอยู่ในระดับ ดี คือในระดับทำได้ถูกต้อง แต่ต้องได้รับการกระตุ้นด้วยวาจา เป็นอย่างน้อยติดต่อกัน 4 ครั้งหรือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ติดต่อกัน 4 ครั้ง

แผนการฝึกที่ 11

เรื่อง มองอาหารที่วางอยู่ตรงหน้า

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เด็กสามารถมองอาหารที่กำลังจะรับประทานที่จัดวางไว้อยู่ตรงหน้าได้อย่างถูกต้อง

อุปกรณ์

จาน 2 ใบ, ช้อน 2 คัน, แก้ว 2 ตัว, โต้ะ 1 ตัว และอาหาร 2 ชุด

การเตรียมตัว

จัดอาหารใส่จานวางไว้บนโต๊ะอาหารให้อยู่ตรงหน้าเด็ก โดยให้เด็กนั่งบนเก้าอี้ในท่าพร้อมที่จะรับประทานอาหาร

ขั้นตอนการฝึก

1. ผู้ฝึกสาธิตการมองอาหารที่กำลังจะรับประทานที่จัดวางไว้อยู่ตรงหน้า พร้อมอธิบายขั้นตอน คือ
 - 1.1 ผู้ฝึกและเด็กนั่งเก้าอี้หันหน้าเข้าหากัน จัดอาหารใส่จานวางบนโต๊ะอาหาร พร้อมช้อนตรงหน้าเด็ก
 - 1.2 ผู้ฝึกแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่อยู่ในจานคืออาหารที่จะรับประทาน โดยจับขอบจานอาหารยกให้เด็กดู
2. ผู้ฝึกให้เด็กมองอาหารในจานที่วางอยู่ตรงหน้า โดยจับมือเด็กทำ พร้อมอธิบายให้ดู
3. ผู้ฝึกบอกให้เด็กทำพร้อมให้การช่วยเหลือในบางขั้นตอน โดยการจับมือแสดงท่าทาง หรือชี้แนะด้วยคำพูดและลดการช่วยเหลือในแต่ละขั้นตอนลงเรื่อย ๆ จากการจับมือให้ทำแสดงท่าทางประกอบคำอธิบาย ให้เหลือเพียงการแนะด้วยคำพูด พร้อมให้คำชมเชยเมื่อเด็กสามารถทราบว่สิ่งที่อยู่ในจานคืออาหารที่กำลังจะรับประทานได้
4. ให้เด็กทำเองอีกครั้ง โดยผู้ฝึกคอยสังเกตและประเมินผลระดับความสามารถของเด็ก

การประเมินผล

เด็กสามารถมองอาหารที่กำลังจะรับประทานที่จัดวางไว้อยู่ตรงหน้าได้ เกณฑ์การผ่าน เด็กจะต้องมีความสามารถอยู่ในระดับ ดี คือในระดับทำได้ถูกต้อง แต่ต้องได้รับการกระตุ้นด้วยวาจา เป็นอย่างน้อยติดต่อกัน 4 ครั้งหรือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ติดต่อกัน 4 ครั้ง

ภาคผนวก ค
แบบประเมินผลทักษะการรับประทานอาหาร

แบบประเมินผลทักษะการรับประทานอาหาร

ชื่อ.....นามสกุล.....
อายุ.....ปี เพศ.....
วันที่ประเมิน.....เวลาประเมิน.....
ทักษะที่ประเมิน.....

ฝึกครั้งที่	เกณฑ์การตัดสิน					หมายเหตุ
	น้อยมาก	น้อย	พอใช้	ดี	ดีมาก	
1						
2						
3						
4						

เกณฑ์การตัดสินความสำเร็จมี 5 ระดับ

- ดีมาก หมายถึง ทำได้ถูกต้อง โดยไม่ต้องช่วยเหลือหรือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 100
ดี หมายถึง ทำได้ถูกต้อง แต่ต้องได้รับการกระตุ้นด้วยวาจาหรือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75
พอใช้ หมายถึง พอทำได้ แต่ต้องได้รับการกระตุ้นด้วยท่าทางหรือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 50
น้อย หมายถึง ทำได้บ้างเล็กน้อยและต้องได้รับการกระตุ้นเตือนทางกายหรือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 25
น้อยมาก หมายถึง ไม่ลงมือกระทำ

หมายเหตุ

ทำได้ตามเกณฑ์การตัดสินในขั้นใด ให้ขีดเครื่องหมาย ✓ ในช่องบันทึกคะแนนของแบบประเมิน

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	เรืออากาศเอกหญิงวีรานุตร พูลทองคำ
เกิดวันที่	3 มกราคม 2511
สถานที่เกิด	อ. ปราณบุรี จ. ประจวบคีรีขันธ์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	454 ซอยนาทอง 4 ดินแดง กรุงเทพมหานคร
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	พยาบาลวิชาชีพ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2530	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสตรีวรนาถ บางเขน
พ.ศ. 2534	พยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศ
พ.ศ. 2545	กศ.ม. (วิชาเอกการศึกษาพิเศษ)
	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

การศึกษาทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
ระดับฝึกได้ จากการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน

บทคัดย่อ
ของ
เรืออากาศเอกหญิงวีรานุตร พูลทองคำ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาพิเศษ
พฤษภาคม 2545

การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับฝึกได้ก่อนและหลังการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองเป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่ไม่มีความพิการซ้ำซ้อน ระดับเตรียมความพร้อม อายุ 3-7 ปี ที่ไม่มีทักษะการรับประทานอาหารที่ถูกต้องมาก่อน จากสถานสงเคราะห์เด็กก่อนพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดนนทบุรี จำนวน 8 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย กลุ่มตัวอย่างได้รับการฝึกทักษะการรับประทานอาหาร โดยใช้หลักการวิเคราะห์งาน ใช้ระยะเวลาทดลอง 6 สัปดาห์ ๆ ละ 4 ครั้ง ๆ ละ 30 นาที

การทดลองใช้แบบแผนการวิจัยแบบ One Group Pretest-Posttest Design ผู้วิจัยสร้างแบบประเมินผลทักษะการรับประทานอาหาร แล้วนำมาทดสอบเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยทดสอบก่อนทดลอง (Pretest) เมื่อทดสอบเสร็จแล้ว จึงทดสอบหลังทดลอง (Posttest) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการรับประทานอาหารก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้การทดสอบแบบ Wilcoxon Matched Pairs Signed-Ranks Test ผลการวิจัยพบว่า

1. ทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3-7 ปี หลังการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งานสูงขึ้น อยู่ในระดับ ดี
2. ทักษะการรับประทานอาหารของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับฝึกได้ อายุ 3-7 ปี หลังการใช้ชุดฝึกทักษะการรับประทานอาหารเชิงวิเคราะห์งาน สูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

A STUDY ON SELF-FEEDING SKILLS OF THE TRAINABLE MENTALLY RETARDED
PRESCHOOLERS BY USING TASK ANALYSIS

AN ABSTRACT

BY

Fit.Lt.VEERANUTCH POOLTHONGKAM

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education degree in Special Education
at Srinakharinwirot University

May 2002

The purpose of this study was to compare the self-feeding skills of the trainable mentally retarded preschool children, using task analysis.

The sample consisted of 8 trainable mentally retarded preschool children aged 3-7 years from Pakkred Home for Mentally and Physical Humdicapped Children, Amphur Pakkred, selected by employing the simple random sampling technique. The subjected were taught self-feeding skills strategies by using task analysis. They were taught for 30 minutes for each session, 4 sessions a week, for 5 experimental weeks.

The One Group Pretest-Posttest Design was applied in this study. The instrument was the test of the self-feeding skills. The collected data were analyzed using Wilcoxon Matched Pairs Signed-Ranks Test to compare the self-feeding skills.

The results were as follows :

1. The trainable mentally retarded children, aged 3-7 years, passedes self-feeding skills after using task analysis strategies.
2. The self-feeding skills of trainable mentally retarded children, aged 3-7 years, using task analysis strategies was significantly improved at the .01 level.